

היחידה לנכויות ושיקום

דוח פעילות
לשנים 2006 עד 2008

ירושלים, אייר תשס"ח, מאי 2008

מפיקת דפוס: פנינה נחמיאס, ג'וינט ישראל
עיצוב: מיטל דהן, ג'וינט ישראל
הוצאה לאור: טוביה מנדלסון, אשל

היחידה לנכויות ושיקום
ג'וינט ישראל
ת"ד 3489
ירושלים 91034
טל': 02-6557200
פקס': 02-5670702
דוא"ל: meytald@jdc.org.il

אתר הג'וינט: www.jdc.org.il
אתר היחידה (בעברית ובאנגלית): www.jdc.org.il/disability

תוכן העניינים

עמוד

7	הקדמה
9	תקציב, מקורות מימון ושותפים
11	תחומי הפעילות
11	1. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)
12	קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים
14	מרכזים לחיים עצמאיים
16	המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים
18	קהילה מקדמת עבודה (קמ"ע)
19	2. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם ("עמית לעמית") ופיתוח מנהיגות מקצועית של אנשים עם נכויות
20	תכנית "אל-עד" לפיתוח מנהיגות מקצועית
22	חיזוק עמותות של נכים למען נכים בצפון
24	פורום נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות ("נעם לנעם")
26	תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי שמיעה
27	התנדבות אנשים כבדי שמיעה במרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה ("הכשב")
29	קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות
31	יחסי ממשלה-עמותות בתחום הנכויות
33	3. נגישות
34	תכנית "קהילה נגישה"
36	סלע - אתר החירשים וכבדי השמיעה בישראל
38	מרכז זוסמן להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים
41	4. קידום מעמד הנכים בפריפריה ומצבם
42	עם הפנים לדרום - קידום מעמד הנכים בדרום הארץ
44	גלגלי דרום - תכנון ויישום מערך הסעות אזורי לנכים בנגב

5. נכים בחברה הערבית בישראל

47

חיזוק עמותות נכים

48

התכנית לקידום מעמדם של אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל ("מסירה" - "מסע")

50

תכנית "אלעד" - פיתוח מנהיגות מקצועית לפיתוח שירותים בקרב אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל

51

פורום נשים עם מוגבלות ופעילות למען הורים עם מוגבלות

52

קידום העיוורים הערבים

54

"מודל הצלחה" בנגב: אנשים בדואים חירשים וכבדי שמיעה מדריכים ילדים עם מוגבלות דומה

56

קידום מעמדם של בעלי היכולות הייחודיות בעיר סח'נין ובאזור

57

הרחבת "קהילה נגישה" בחברה הערבית

59

המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע ובדרום: חיזוק הפעילות בקרב הבדואים

הנגשת מידע

61

מוקד מידע וסדנאות למיציאת זכויות ושימוש בשירותים

63

שירותי מידע והדרכה בנושא עזרים

64

התאמת התכנית "מחשב לכל גיל" לאנשים נכים

65

הנגשת אתר "סלע" לחירשים וכבדי שמיעה בחברה הערבית

שינוי עמדות

66

שינוי עמדות כלפי אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל

68

תכנית הכשרה לאנשי דת לקידום מעמד הנכים בחברה הערבית

69

תיאום בין-מגזרי - שולחנות עגולים

71

6. קבוצות נכים עם צרכים חריפים במיוחד

71

נכים עם מחלה כרונית וחולים עם נכות

72

נכים חדשים

73

עולים נכים

75	7. תכניות לשעת חירום
76	הגברת המוכנות של נכים, אנשי מקצוע ומתנדבים להתמודדות עם מצבי חירום
78	מג"ן – מענה גמיש לנכים בחירום
80	מיגון פיזי נגיש לנכים בחירום
82	חיזוק תשתית השירותים והארגונים הקהילתיים למצבי חירום
85	8. הכשרה, השתלמויות וכנסים
87	9. פעילות תיעוד, הערכה ופרסומים בתחום הנכויות
91	10. צוות היחידה לנכויות ושיקום

מספרם של הנכים¹ בישראל, המוערך בכ-700,000 איש (כ-10% מהאוכלוסייה) נמצא בעלייה. 19% מכלל האוכלוסייה מדווחים על מוגבלות בתפקוד היומיומי, כתוצאה מנכות או ממצב בריאות לקוי. שיעור מקבלי קצבאות הנכות עולה בהדרגה ועומד על ממוצע של 6.3% לשנה, החל משנת 2003, בשעה ששיעור גידול האוכלוסייה בישראל הוא 2.3% לשנה. הסיבות לכך אינן ברורות בוודאות ומיוחסות להעלאת תוחלת החיים של נכים וחולים כרוניים, להעלאת גיל הפרישה מהעבודה (גם של נכים), לשינויים במצב הכלכלי-תעסוקתי, ועוד.

מאז 1998 עוסקת היחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל בפיתוח וביישום פתרונות לצרכים ייחודיים של אוכלוסיית המבוגרים (בני 21 עד 65) עם מוגבלות. אוכלוסייה זו, המונה כ-400,000 איש, כוללת אנשים עם נכות פיזית, חושית (עיוורים וכבדי ראייה, חירשים וכבדי שמיעה), קוגניטיבית ונפשית. למרות המשאבים המושקעים על ידי הגופים הרשמיים והמערכת הוולונטרית צרכים חיוניים רבים עדיין ממתנים למענה.

היחידה מתמקדת בתכניות המקדמות חיים עצמאיים של נכים הגרים בקהילה; בפיתוח מנהיגות נכים ועמותות נכים למען נכים; בנגישות; בקידום מענים לאוכלוסיות נכים בפריפריה ובקבוצות אוכלוסייה עם צרכים חריפים במיוחד; בפיתוח מענים לשעת חירום; בפיתוח ידע תורתי ובהפצתו. פיתוח התכניות והוצאתן לפועל נעשה עם הנכים ולמען הנכים.

הדוח לשנת 2008 כולל תכניות שהבשילו בשנים 2006 עד 2008; תכניות שהמשכיותן מובטחת וכאלה שהג'וינט עומד לסיים את חלקו בהן. זאת, לצד תכניות הפועלות במלוא התנופה וכאלה העושות את צעדיהן הראשונים. בדוח לא נכללות תכניות שהסתיימו עד 2006 (והכלולות בדוח משנת 2005). כל התכניות מבטאות את החשיבות שהג'וינט מייחס למתן מענה המותאם למציאות המשתנה בעולמם של אנשים עם נכויות בישראל. בשנת 2008 פועלות סך הכול 34 תכניות ב-61 יישובים ובשש מועצות אזוריות, הנוגעות ביותר מ-10,000 איש.

הגורם שהשפיע יותר מכל על הגידול בהיקף פעילות היחידה לנכויות בשנים 2006 עד 2008 וגרם לקובעי מדיניות ולאנשי מקצוע להעמיק את הבנתם בכל הקשור לצורכי הנכים החיים בקהילה, הוא מצב החירום הביטחוני בצפון הארץ ובדרומה. לפעילות השוטפת של היחידה לנכויות ושיקום נוספה הפעילות בזמן החירום, בעקבות החירום ולקראת הסלמה אפשרית של מצב החירום. תכניות שחשיבותן בחיזוק התפקוד היומיומי של הנכים ובתחושת החוסן הוכחו בזמן המלחמה כבעלות חשיבות רבה, זכו לתקציבים נכבדים, להרחבה ולהעמקה. יש לקוות, כי פיתוח השירותים הקהילתיים ימשך גם בעתות שלום ובשגרה.

מהלך בעל השפעה משמעותית ביותר ביצעה היחידה בקרב נכים בחברה הערבית ולמענם, באמצעות תכנית "מסירה" ("מסע"), המתחילה את שנת פעילותה השלישית (מתוך ארבע). הנגשת מידע על זכויות ושירותים, חיזוק עמותות נכים למען נכים, הפעלת פורומים לשינוי עמדות כלפי נכים והידוק שיתוף הפעולה הבין-מגזרי הציבו את נושא הנכויות במקום בולט ביותר על סדר היום הציבורי בחברה הערבית והחלו להוביל שינוי משמעותי בחיי הנכים.

שני מהלכים מרכזיים נוספים של היחידה הנמצאים בפיתוח הם: קידום מצב הנכים הגרים בדרום הארץ ופיתוח תכניות הנותנות מענה לצורכי נכים שהם גם חולים כרוניים. מאז הקמתו בשנת 1914, הג'וינט פועל לקידום של אנשים עם מוגבלות ולמתן מענה לצורכיהם המיוחדים. במהלך השנים, אופי הפעילות והדגשים השתנו, בהתאם לתנאים ולצרכים המשתנים של החברה בישראל. גם מוקד הפעילות השתנה. בעוד שעד שנות השישים הדגש היה על סיוע ישיר לפיתוח שירותים מוסדיים, בעשורים האחרונים המוקד הוא על פיתוח מסגרות חינוך והכשרה, הקמת ארגונים התנדבותיים, פיתוח שירותים קהילתיים, בניית בסיסי מידע ומחקר, ועוד. תשומת לב מיוחדת ניתנת כיום לפיתוח דגמים חדשניים של שירותים, הבניית רצף של

¹ היחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל משתמשת במונחים "אנשים עם מוגבלות", "נכים" ו"אנשים עם נכויות" לפי ההקשר או לפי הניסוח המתבקש במסמך זה.

שירותים, פיתוח מערכות תמיכה בקהילה, שיפור הנגישות לשירותים ולמידע, שילוב אנשים עם נכויות בכל תחומי החיים כאחד האדם.²

הפעילות למען אנשים עם מוגבלות מתבצעת במסגרת האגפים המקצועיים והעמותות של הג'וינט: "אשלים" מקדמת תכניות לילדים ולבני נוער עם צרכים מיוחדים; היחידה לנכויות ושיקום ותב"ת - תנופה בתעסוקה - מקדמים תכניות למבוגרים; מסד קליטה עוסק בעולים נכים ואשל פועלת בקרב נכים מזדקנים ומקדמת פיתוח עזרים מסייעים באמצעות "גרונטק". אלכ"א והאגף להתנדבות ופילנתרופיה פועלים להכשרת כוח אדם במגזר הציבורי וההתנדבותי. כל האגפים פועלים בשיתוף עם גורמים ממלכתיים, עירוניים, התנדבותיים והאקדמיים.

מאז שנות ה-90 (של המאה הקודמת) חלו במדינת ישראל התפתחויות משמעותיות הקשורות בעולם הנכים:

קידום החקיקה על ידי קואליציות ארגונים, בהובלת ארגון "בזכות"; הפגנות הנכים (1999, 2001) לשיפור תנאי חייהם; חקיקת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התשנ"ח – 1998); הקמת נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים; חקיקת חוקים פורצי דרך, כמו חוק השילוב ושיקום חולי נפש בקהילה; הקמת "ועדת לרון" לנושאי תעסוקה של נכים והתקנת תקנות לגבי שכר עבודה מופחת לנכים והתאמות במקום העבודה; התחזקותם של ארגוני נכים למען נכים. כל אלה יצרו מציאות המציבה אתגרים שונים מאלה שאפיינו את העשורים הקודמים. אחד האתגרים המרכזיים הוא, אם כך, פיתוח דור חדש של שירותים לדור חדש של נכים: לאנשים שגם כאשר מצבם התפקודי קשה ביותר הם מבקשים לחיות באופן עצמאי בקהילה ולהפוך את התלות שלהם במטפלים ובעזרים לתלות המאפשרת חיים פעילים במקום תלות כובלת.

² תמרה ברנע. 1999. נכויות ושיקום בג'וינט ישראל: היסטוריה, תמונת מצב בהווה וכיווני פעולה בעתיד (דוח פנימי).

תקציב, מקורות מימון ושותפים

היקף הפעילות של היחידה לנכויות ושיקום בשנים 2006 עד 2008 מסתכם בכשישה מיליון דולר. מתוכם, כשליש מומן על ידי הג'וינט ותורמים שהג'וינט גייס, כשליש מכספי החירום מאיחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה וממגבית קנדה וכשליש משותפים ומגורמי מימון אחרים, שהעבירו את חלקם במימון ישירות לפרויקטים.

להלן רשימת השותפים המרכזיים לתכניות השונות:

גורמים ממשלתיים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, משרד החינוך, משרד הפנים – האגף לעדות דתיות, משרד הביטחון, משרד המשפטים – נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד התחבורה, המוסד לביטוח לאומי – הקרן למפעלים מיוחדים והקרן לפיתוח שירותים לנכים, צה"ל – פיקוד העורף.

רשויות מקומיות ומועצות אזוריות

אום אל פאחם, אור עקיבא, אופקים, מ.א. אצבע הגליל, אשדוד, אשקלון, באקה אל גרבייה, באר שבע, בויעינה נוג'ידאת, מ.א. בקעת בית שאן, העיר בית שאן, בת ים, גבעת שמואל, מ.א. גליל עליון, דבוריה, דימונה, דיר חנה, דלית אל כרמל, הוד השרון, הרצליה, זכרון יעקב, חדרה, מ.א. חוף הכרמל, חורה, חיפה, חצור, טבריה, יהוד, יוקנעם, ירושלים, כפר יונה, כפר כנא, כפר מנדא, כפר סבא, כפר קרע, כסייפה, כרמיאל, לוד, מ.א. מנשה, מעלות, נהריה, נצרת, נצרת עלית, סח'נין, עכו, מ.א. עמק חפר, ערד, ערעה בנגב, פקיעין, פתח תקווה, צפת, קלנסואה, קריית גת, קריית שמונה, ראשון לציון, רהט, רחובות, רמלה, רמת גן, רמת ישי, רעננה, שגב שלום, שדרות, שלומי, שפרעם, תל אביב, תמרה.

עמותות

אחוזה חיפה, אגודת האחוזה למען הקשיש ואנשים עם מוגבלות בנצרת, איל"ן, אל-אמל, אלמנארה, אלשאעפה ואלרחמה, אל שיראע, אמיר אתגרים, אקי"ם, בית החולים "אסף הרופא", בזכות, בית איזי שפירא, בית ליאור, בקול, גוונים, גיל עוז, בית החולים "הדסה", החברה למתנ"סים, המכון לקידום החירש בישראל, השלום, חוסן, יד שרה, מוזאיקה, מילב"ת, מפר"ש בגליל, מט"ב, מטה מאבק הנכים, מרכז אלטופולה, מרכז לחירש עיוור, נדא, נכים עכשיו, עזר מציון, עמותת הדיסלקטים בצפון, עמותת ותיקי הגליל, עמותת מרכז היום לגיל הזהב בחצור, קהילה נגישה חדרה, שוויון וצדק לנכים, שילה, שק"ל, שת"ל.

חברות מסחריות

תיגבור, עמל סיעודית, אמאב תחבורה בע"מ.

אוניברסיטאות ומכוני מחקר

אוניברסיטת בן גוריון, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת תל אביב, מאיר-ג'וינט מכון ברוקדייל, מכון מסאר למחקר ולייעוץ חינוכי, מכון צפנת למחקר, פיתוח וייעוץ ארגוני.

פדרציות יהודיות

ווינגטון די.סי., טורונטו, לוס אנג'לס, מיניאפוליס, ניו יורק, סנטרל ניו ג'רזי, צפון ניו ג'רזי, נשוויל, שיקגו, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה (UJC) ומגבית קנדה (UJA Canada).

קרנות ותורמים באמצעות הג'וינט

קרן אל ונעמי אייזמן, משפחת גרינברג - אוטווה, לארי ולאונור זוסמן, מרלין והנרי טאוב, קרן טאובר, קרן ג'ודי ואליוט כהן, משפחת פל, קרן פרנקלין, קרן ריץ', תורמים אנונימיים.

תחומי הפעילות

1. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)

מעצ"ם נועד לפתח שירותים המאפשרים לאנשים עם מוגבלות להמשיך לחיות בבתיהם בקהילה בצורה פעילה ומכובדת, לתרום ולהיתרם ממנה. התכניות המובילות של היחידה במסגרת תחום זה הן: קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים, מרכזים לחיים עצמאיים (CILs) ותכניות לחיזוק המשפחה כמערכת תומכת.

בתקופת הדוח הושלמה הקמת 20 קהילות תומכות לנכים ברחבי הארץ והוחל בהקמת שני מרכזים לחיים עצמאיים (בנוסף לשניים הקיימים). כמו כן, החלה תכנית מקיפה לחיזוק המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים. בשתוף עם תב"ת הוחל במתן מענה לנכים המשתתפים בתכניות מעצ"ם והמבקשים לעבוד.

המשמעות המרכזית של "חיים עצמאיים" היא היכולת והזכות של אנשים עם מוגבלות, כולל בעלי מוגבלות קשה ביותר, להחליט על צורת חייהם: מקום המגורים, המטפל האישי, סדר היום, תכנון תקציבי, עבודה, לימודים, פעילות פנאי, חיי משפחה, ועוד.

מערך תומך חיים עצמאיים נועד לאפשר לאנשים עם מוגבלות למצות את יכולותיהם ולהבטיח שהעזרה שהם מקבלים תאפשר הרחבה של עצמאותם במקום צמצומה והגברת תלותם בגורמים שונים.

בשנים 2006-2007 נהנו משירותי מעצ"ם, מידי שנה, כ- 5,000 אנשים עם מוגבלות.

"המשמעות של חיים עצמאיים עבורי היא החופש לבחור ולהחליט בכל דבר שקשור לחיי".
דניאלה ברפמן, מנהלת המרכז לחיים עצמאיים, ירושלים.

"המשמעות של חיים עצמאיים עבורי היא להיות בלתי תלויה בזולת".
דליה זילברמן, מנהלת המרכז לחיים עצמאיים, באר שבע והדרום.

"המשמעות של חיים עצמאיים בשבילי היא, בין השאר, פרטיות. אנשים עם נכויות, ובעיקר עיוורים, סובלים מחוסר פרטיות. כל הזמן נוגעים בהם ועושים דברים במקומם. כיום, כאשר אני מחוברת למוקד מצוקה, משפחתי לא חוששת כאשר אני לבד בבית ואני נהנית מקצת פרטיות שמאוד חשובה לי".

סוזן מלכה, עיוורת הנעזרת בכלב נחייה, חברת קהילה תומכת, גילה, ירושלים.

קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים (2002 עד 2011)

הרקע לתכנית

הנכים בישראל מהווים כעשרה אחוז מכלל האוכלוסייה. רובם חיים בקהילה. בשנים האחרונות, מתגבר תהליך המעבר ממוסדות לקהילה, בעיקר בקרב אנשים נפגעי נפש, בעקבות החקיקה בתחום בריאות הנפש. במשך השנים, פותחו שירותים רבים על ידי הממשלה, הרשויות המקומיות ועמותות שונות. שירותים אלה נועדו בעיקר לתת מענה לצרכים הבסיסיים של האדם הנכה, בתחום הטיפול האישי של המתקשים בתפקוד, טיפול רפואי ושיקומי, הבטחת דיור ותעסוקה וצרכים חברתיים. בנוסף לכך, פותחו שירותים חיוניים נוספים עבור הנכה החי בקהילה, כמו מידע על זכויות ושירותים, תיווך מול בעלי מקצוע ורשויות, סיוע במצבי חירום רפואיים ואחרים, סיוע בתיקונים בבית, גיבוי למטפל או לבן משפחה שלא מגיע; כמו גם שירותים שמופקים באופן חלקי או שאינם מסופקים כלל.

העלייה במספר הנכים בישראל ובתוחלת החיים שלהם, לצד העלייה ההדרגתית בתודעת הנכים ובתודעתם של קובעי המדיניות, אנשי המקצוע והציבור הרחב, כי גם אנשים נכים יכולים לעבוד, להתנדב ולתרום לקהילה – מחייבת פיתוח מודלים של שירותים התומכים בחיים עצמאיים ופעילים של נכים בקהילה. מודלים אלה יקטינו את העומס המוטל על מערכת השירותים הפורמלית ויאפשרו קליטה בקהילה של היוצאים ממוסדות וכן סיוע להמשך תפקוד עצמאי לצד או במקום המשפחה. לדוגמה, במקרים שהורים מזדקנים או שנפטרו, ילדים שגדלו ועזבו את הבית, בן/בת זוג עזב עקב נכותו של בן/בת זוג. קהילה תומכת לנכים עונה על הצרכים הללו. השירות נבנה על פי מודל "קהילה תומכת לקשישים" שפותח על ידי "אשל" (האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל) והותאם לצרכים הייחודיים של אנשים עם מוגבלות.

מטרות התכנית

1. לפתח שירות המסייע לחיים עצמאיים של נכים חיים בקהילה.
2. לעודד את הנכים לפעול לשיפור איכות חייהם בקהילה.
3. להפעיל את השירות באזורים שונים מבחינה סוציו-דמוגרפית ומבחינת מערך השירותים.

אוכלוסיית היעד

נכים מבוגרים (בגילאים 21 עד 65), עם סוגים שונים של מוגבלות (פיזית, חושית, נפשית וקוגניטיבית), החיים בדירותיהם בקהילה. באזור שבו כ-60,000 איש ניתן להקים קהילה תומכת ל-120 בתי אב של נכים (מכיוון שבחלק מבתי האב מתגוררים שני נכים אפשר להגיע לכ-150 נכים).

מרכיבי התכנית

"קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים" היא תכנית המספקת, תמורת תשלום, סל שירותים המסייעים לאדם הנכה החי בקהילה להתמודד עם מצבי חירום, לתפקד באופן עצמאי ובכבוד, להיות מעורב בקהילה, לתרום לה ולהיתרם ממנה. סל השירותים כולל:

- אב קהילה זמין לנכים במשך 24 שעות (להתייעצות, לשיחה, לביקשת עזרה מיידית).
- חיבור למערכת מצוקה למצבי חירום (אמבולנס, הרמה מנפילות, שריפה וכו').
- שירותי רפא בלילה, בסופי שבוע ובחגים, בעלות מוזלת.
- תיקונים קלים והתאמות בבית (כמו תיקון תריס, החלפת נורות, הגבהת כיסא, התקנת מעקה אחיזה).
- תיקונים קלים באביזרי עזר (כיסא גלגלים, הליכון, מכשור רפואי ביתי) וסיוע בהעברת העזרים לסדנת תיקונים.
- סיוע בהבאת תרופות ובעריכת קניות.
- תיווך בשירותי הסעה לנכים שאין להם רכב מונגש.
- תיווך בקשר מול הרשויות (לצורך הבהרת זכויות ומימושן).
- פעילות חברתית, בחלקה משולבת בפעילות הקהילתית הרגילה ובחלקה מותאמת לצרכים הייחודיים של הנכים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקמו 20 קהילות (לפי סדר הקמתן) : ירושלים (3) חדרה, תל אביב (2), חיפה, סח'נין, באר שבע, בקעת בית שאן והעיר בית שאן, עכו, נהריה, צפת, קריית שמונה, כרמיאל, נצרת, מעלות, טבריה, אצבע הגליל וחצור, שדרות.
- נבנתה מעטפת של תשתית להבטחת איכות השירות והמשכיותו, הכוללת: ידע תורתי, מערך הדרכה, מערך שיווק והטמעה, תוכנה לניהול התכנית, מחקר מלווה.

משרד הרווחה והשירותים החברתיים הקצה סעיף תקציבי לשירות.

הערכה

מתבצע מחקר הערכה המלווה את התכנית משלב הפיתוח (2002) ועד להשלמת ההתבססות של 20 הקהילות (2010).

פרסומים ודוחות

- רונית גולדינר ותמרה ברנע (2008). **מדריך לתכנון, הקמה והפעלה של קהילה תומכת לנכים**. ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- ד"ר אבי גריפל ועינת שטיין (2007). **הערכת שלב היישום של מודל קהילה תומכת לנכים**. דוח ביניים.
- איילת ברג-ורמן (2005). **הערכת שלב הפיתוח של מודל קהילה תומכת לנכים בירושלים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- תמרה ברנע ורונית גולדינר (2005). **קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים: מודל ניסיוני**. ג'וינט ישראל, יחידת נכויות ושיקום. לגרסאות 2003, 2004 היו שותפים נדים שיבאן ורנדי גרבר.

שותפים ומממנים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותות, פדרציות יהודיות בארצות הברית (UJC) ובקנדה (UJA Canada), הקרן לירושלים, קרן תל אביב, קרן אל ונעמי אייזמן, קרן טאובר, אשל – האגודה לתכנון ופיתוח שירותים לזקן בישראל וג'וינט ישראל.

מרכזים לחיים עצמאיים (2003 עד 2012)

הרקע לתכנית

כ-700 מרכזים קיימים בארצות הברית. בישראל הקים הג'וינט את שני הרכזים הראשונים בשיתוף עם עמותת "נכים עכשיו", בירושלים (2003) ובשיתוף עם עמותת "שוויון וצדק לנכים" בבאר שבע (2005). בתכנון – הקמה של חמישה מרכזים נוספים. המרכזים לחיים עצמאיים נוסדו מתוך אידאולוגיה וצורך של אנשים עם מוגבלות לפתח שירותים המותאמים להם, כפי שהם תופסים את הצרכים שלהם ואת המענים הדרושים.

המודל שפותח הוא שילוב של מרכז תמיכה רב-שירותי כוללני בקהילה, המנוהל ומופעל על ידי אנשים עם מוגבלות ומיועד להם כגוף סינגור. המרכז מלווה את כל תהליכי החיים ומפעיל תכניות לתמיכה בחיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות, התורמות לשינוי חברתי וגם מספקות מענים מוחשיים לנכים.

מטרות התכנית

1. לאפשר לאנשים עם מוגבלות לנהל אורח חיים עצמאי בקהילה ולשלוט בחייהם.
2. להבטיח מיצוי זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות לקבלת שירותים ומשאבים מכל המוסדות הקיימים ולשוויון הזדמנויות.
3. לפתח רשת של מרכזים לחיים עצמאיים, שתשמש דוגמה, השראה ומקור ידע לפיתוח נושא החיים העצמאיים בישראל.

אוכלוסיית היעד

כל התכניות והשירותים ניתנים לאנשים עם כל סוגי המוגבלות: נכים פיזיים, עיוורים, חירשים, אנשים עם לקות למידה, אנשים עם פיגור התפתחותי ונפגעי נפש. מרכז לחיים עצמאיים אמור לספק שירותים לכ-1,500 איש בשנה.

מרכיבי התכנית

- פעילות קהילתית בקרב הנכים ובקשר בינם לבין הקהילה והממסד.
- פיתוח שירותים מקדמי חיים עצמאיים.
- פיתוח תורת החיים העצמאיים בקהילה ועיבויה.
- ביסוס התשתית הארגונית, הניהולית והכלכלית של עמותות הנכים המפעילות את המרכזים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- ייעוץ עמיתים: אנשים עם מוגבלות מייעצים לעמיתים עם מוגבלות דומה בנושאים כמו: התמצאות בבירוקרטיה, העסקת מלווים/ות וניהול חיים עצמאיים.
- למידה והעשרה: הרצאות על ניהול משק הבית, תפקוד עצמאי, מידע על נכות וזכויות, ועוד.
- מתנדבים: המסייעים בנושאים שונים, כמו: ליווי, קריאה לעיוורים, בילוי משותף בשעות הפנאי. המתנדבים הם אנשים נכים וגם לא נכים.
- מאגר מידע ומוקד מידע: בנושאים החיוניים לחיים עצמאיים בקהילה, עם דגש על מידע המבוסס על ניסיון אישי.
- הקמת מרכז הכשרה לשימוש באביזרי עזר ולפיתוח עזרים אישיים לאנשים עם נכויות.
- הקמת חדר מחשבים מותאם, שבו מועברות תכניות הכשרה במחשב לאנשים עם נכויות ואנשים עם נכויות יכולים להשתמש במחשבים לצרכיהם האישיים, כגון לכתובת קורות חיים ולחיפוש מידע.
- הקמת מרכז הכשרה ופיתוח ידע בנושא חיים עצמאיים והקמת מרכזים לחיים עצמאיים.
- תכנון בית קפה אינטרנט: המקום מיועד ליצור גשר בין סטודנטים לבין אנשים עם נכויות ולהוות מקור הכנסה למרכז (בהקמה).

- קורסי הכשרה לפעילים, למתנדבים וליועצים בתחומים שונים.
- קבוצת תמיכה וסדנאות: בנושאים של חיים עצמאיים, סינגור ושוויון זכויות.
- פעילות חברתית: כינוסים, טיולים, מסיבות, ועוד.
- פעילות יצירתית/תעסוקתית: סדנה לעבודות אמנותיות וקורסים תעסוקתיים.
- פעילות ייחודית לשילוב אנשים עיוורים במרכזים.

הערכה

כל פעילות המרכזים מתועדת ותלויה בעתיד בהערכה. מחקר הערכה על המרכז בירושלים נמצא בביצוע. דוחות תקופתיים מוגשים לוועדת ההיגוי ולתורמים.

פרסומים ודוחות

- ד"ר סידני אנגלברג (2006). **מחקר הערכה על המרכז לחיים עצמאיים בירושלים**. המוסד לביטוח לאומי, הקרן למפעלים מיוחדים (בביצוע).
- ניר גזית ויהודית קינג (2004). **מעצ"ם – מערך תומך חיים עצמאיים של נכים פיזיים בקהילה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).

שותפים ומממנים

המרכז לחיים עצמאיים בירושלים הוקם ביוזמת עמותת "נכים עכשיו", התנועה לזכויות אנשים עם מוגבלות והוא פועל בשיתוף ובמימון ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, לארי ולאונור זוסמן, קרן וינברג מבולטימור, הפדרציה היהודית של שיקגו, קרן קלור, קרן ריץ', משפחת פל והקרן לירושלים.

המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע הוקם על ידי עמותת "שוויון וצדק לנכים", במימון ובשיתוף ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, עיריית באר שבע, משפחת פל, משפחת גרינברג - אוטווה, קרן פרנקלין, הפדרציה היהודית של שיקגו ותורם אנונימי.

המשפחה כמקדמת חיים עצמאיים (2005 עד 2009)

הרקע לתכנית

סוגיית המשפחה של האדם הנכה היא מורכבת. מחד גיסא, המשפחה היא מקור חשוב לתמיכה ולסיוע לאדם עם מוגבלות ומאידך גיסא, לעתים, היא מהווה גורם המעכב את עצמאותו של האדם הנכה ואת השתלבותו בקהילה. ההתייחסות של הקהילה המקצועית בארץ למשפחת האדם הנכה מתמקדת בעיקר בנכה הקטין. כאשר מדובר בנכה בגיר, המשפחה כבר לא מהווה גורם להתייחסות על ידי המערכות הקיימות בקהילה.

מציאות זו מהווה החמצה, שכן מספר רב של נכים ממשיך להסתייע במשפחה, הזקוקה גם היא לתמיכה ולהדרכה. בנוסף לכך, רבים מהנכים הופכים לאנשים עם מוגבלות במהלך חייהם הבוגרים, כאשר הם עצמם כבר בעלי משפחות. קבלת הנכות וההסתגלות לחיים החדשים הם אתגר הן עבור האדם הנכה והן עבור משפחתו. בעשור האחרון עולה מספר המשפחות שבהן הורה אחד או שניים הם אנשים עם מוגבלות. מצב זה מחייב התייחסות לצרכים חדשים, כמו גם לצרכים מיוחדים של הורים עם מוגבלות לילדים ללא מוגבלות וצרכים של בני זוג שאחד מהם הוא נכה.

מטרות התכנית

1. להרחיב ולהעמיק את הידע על צרכים של משפחות שאחד מבני המשפחה הבוגרים הוא אדם עם מוגבלות.
2. לזהות מישורי התערבות התורמים לחיים עצמאיים של בני משפחה נכים בקהילה.
3. לסייע לאנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם להתמודד עם מצבי חירום ביטחוניים ואישיים.
4. לפתח דגמים של תכניות הראויות להפצה רחבה.

אוכלוסיית היעד

משפחות של אנשים עם נכויות, נכים, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.

מרכיבי התכנית

- בניית רשת של גורמים המעוניינים בנושא.
- לימוד הספרות המקצועית.
- פיתוח תכניות התערבות לחינוך המשפחות ולהכשרת אנשי מקצוע.
- הערכה והפצת ידע.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוכנה סקירת ספרות ממוקדת על נושא הנכות בגיל הבוגר בהקשר המשפחתי.
- הופעלה תכנית מקיפה בצפון הארץ ובשדרות, הכוללת קבוצות תמיכה, קבוצות למידה להורים נכים, פרויקט אמ"א – אימהות נכות ותיקות חונכות אימהות נכות צעירות, סדנאות הכשרה במיומנויות שונות, תכניות הפגה וגיבוש משפחתי, הפקת פרסומים, הכשרת אנשי מקצוע ומתנדבים.
- נערך יום עיון באוניברסיטת חיפה.

הערכה

התכניות מתועדות באופן שוטף. לכל סדנת הכשרה וקבוצת תמיכה יועברו שאלוני משוב.

פרסומים ודוחות

- ד"ר דבורית גלעד (2005). **חיים עצמאיים של אנשים עם נכויות בקהילה: מקומה של המשפחה**. אוניברסיטת חיפה וג'וינט ישראל.

שותפים ומממנים

התכנית מתבצעת בשיתוף פעולה עם בית איזי שפירא, מפר"ש בגליל, המכון לקידום החירש, עמותת גוונים, מרכז אלטופולה, עמותת אמיר אתגרים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה, מגבית קנדה וג'וינט ישראל.

קהילה מקדמת עבודה – קמ"ע (2007 עד 2011)

הרקע לתכנית

נכים רבים החיים בקהילה מעוניינים לעבוד במטרה לשפר את מצבם הכלכלי, לצאת מהבית לפעילות סדירה, להשתלב בקהילה ולתרום לה. הקשיים העיקריים העומדים בפניהם הם: היעדר מסגרת תומכת ומכוונת המותאמת לצורכיהם, החשש שהכנסות מהעבודה יגרמו לפגיעה בקצבת הנכות שלהם וסטיגמות של מעסיקים שאינם מוכנים להעסיק נכים. המלצות ועדת לרון פתחו בפני נכים אלה פתח של תקווה בכל הקשור לסוגיית הקצבה לנכים עובדים. יוזמת תב"ת – תנופה בתעסוקה של הג'וינט והממשלה, מעמידה לרשות הנכים מסגרת תומכת הדרושה להשתלבותם בעבודה.

תכנית מעצ"ם, על כ-3,000 החברים בה, במרכזים לחיים עצמאיים, בקהילות התומכות וב"קהילה נגישה" – מהווה מאגר עצום של נכים המעוניינים לעבוד. הוספת מרכיב התעסוקה לתכניות מעצ"ם תעצים את הנכים ואת התכנית גם יחד. ייחודה הנוסף של התכנית הוא, כי חברי קהילת הנכים הם אלה שמקדמים את נושא התעסוקה בקרב חבריהם הנכים, בבחינת קהילה מקדמת עבודה.

מטרות התכנית

1. להגביר את המודעות לצורכי התעסוקה של נכים הגרים בקהילה ומעוניינים לעבוד ולחסמים העומדים בפניהם.
2. לזהות מישורי התערבות בעלי ערך מוסף לנושא התעסוקה של הנכים, כתוצאה מחברותם של הנכים בקהילות שהם מובילים.
3. לבנות מודל תעסוקתי שיהפוך להיות חלק בלתי נפרד מסל השירותים של מעצ"ם ויתקצב בהתאם על ידי גורמים ממלכתיים.
4. לפתח דגמים של תכניות הראויות להפצה רחבה.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם מוגבלות המעוניינים לצאת לעבודה, משפחותיהם, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.

מרכיבי התכנית

- בניית רשת של גורמים המעוניינים בנושא.
- לימוד הספרות המקצועית.
- פיתוח תכניות התערבות ייחודיות..
- הערכה והפצת הידע.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נערך סקר התכנות ראשוני בקרב כ-100 נכים בתכניות מעצ"ם.
- נבנתה שותפות עם תב"ת, משרד הרווחה והשירותים החברתיים וחלק מתכניות מעצ"ם.
- הוכנה תכנית תעסוקה לאישור תב"ת ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים.

הערכה

התכנית תלווה בהערכה.

שותפים ומממנים

התכנית מתבצעת בשיתוף פעולה עם תב"ת, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המרכזים לחיים עצמאיים בירושלים ובבאר שבע.

2. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם ("עמית לעמית") ופיתוח מנהיגות מקצועית של אנשים עם נכויות

תכניות "עמית לעמית" נועדו לאפשר לאנשים עם מוגבלות לעבוד כאנשי מקצוע, בתחומים שבהם רכשו השכלה וניסיון, למען אנשים עם מוגבלות דומה.

הפעילות מתבצעת בתחומים שבהם יש לאנשי מקצוע עם מוגבלות יתרון יחסי על פני אנשי מקצוע ללא מוגבלות. בנוסף לכך, אנשי מקצוע אלה משמשים מודל של הצלחה ומקור של תמיכה ותקווה לבעלי נכויות, שאפשר לתפקד ולחיות חיים מלאים למרות המוגבלות.

מודל "עמית לעמית" מאפשר לאנשי מקצוע עם נכויות:

- ליצור ידע ייחודי של נותני השירות, הנובע מהכשרה מקצועית ומניסיון חיים;
- לפתח הזדמנויות חדשות וייחודיות לתעסוקה;
- להתאים את השירותים לצרכים של אנשי מקצוע נכים;
- לפתח כלי עבודה המותאמים לצרכים של אנשי מקצוע נכים;
- למלא תפקידים משמעותיים עבור קהילת הנכים;
- להוות מודל של הצלחה לנכים ולהציב רף גבוה של הישגים מקצועיים;
- לשנות את דימוי הנכים ולתת ביטוי לכוחותיהם ולכישרונותיהם;
- לבנות מנהיגות מקצועית בקרב אנשים עם נכויות;
- לפתוח צירים להשתלבות בחברה הרחבה.

המובילים מבין אנשי המקצוע מוזמנים להשתתף בתכניות הכשרה לקידום היכולות המנהיגותיות והניהוליות שלהם כמפתחי שירותים.

בתכניות "עמית לעמית", שפותחו על ידי הג'וינט, משתתפים כ-500 אנשי מקצוע נכים, כעובדים בשכר וכמתנדבים. בתכנון - להגיע לאלף פעילים בשנים הבאות. אנשים אלה אמורים להשתתף באופן פעיל בעיצוב מערך השירותים לאנשים עם נכויות בישראל.

"אני חוגגת יום הולדת בתאריך חדש – היום בו הצטרפתי לפורום הנשים"

איכלאס אבו עלי, חברה בפורום נשים עם מוגבלות

"בתור אחת שגדלה בסביבה שומעת, אני מכירה ממקור ראשון את כל הקשיים, התסכולים והאכזבות, ולכן יכולה לשמש לילדים החירשים דמות שתראה להם את 'דרך המלך'. אוכל לעזור לתת בידם את הכלים להתמודד עם המעברים התקשורתיים, התרבותיים והשפתיים החדים בין עולם השומעים לבין עולם החירשים וכבדי השמיעה".

גל רוקניאן, רכזת תכניות מודל הצלחה ומספרי סיפורים, המכון לקידום החירש בישראל, תל אביב.

"הצטרפתי בשמחה לקורס ייעוץ עמיתים וקיבלתי בו כלים נכונים לעזור לחברי. היום, למרות הנכות, או יותר נכון, בזכותה, הגעתי לפסגה בחיי. אני מאושרת לעזור לאנשים עם מוגבלות כמוני ולנסות להביא אותם למקום שבו אני נמצאת היום".

שרית טוויזר, המרכז לחיים עצמאיים, ירושלים.

"בזכות הלמידה יחד עם עוורים וחירשים הבנתי שהנכים האחרים הם לא מסכנים ושגם הם יכולים לעשותה רבה יותר ממה שחושבים. לראות את אווה (אשה עיוורת הנעזרת בכלב נחייה) עוצרת את הכדורים שאנחנו זורקים לשער, גרם לי לחשיבה אחרת על מצבי האישי ועל הנכים בכלל".
משתלם בתכנית "אל-עד", חבר בקבוצת כדורסל לנכים על כסאות גלגלים.

תכנית "אל-עד" לפיתוח מנהיגות מקצועית (2005 עד 2009)

הרקע לתכנית

מאמצע שנות ה-90 מתחזקת המגמה של הקמת ארגוני "נכים למען נכים". עדיין אין ארגונים רבים כאלה, אך נוכחותם בשטח מורגשת היטב ויוצרת שינוי בהתייחסות המערכות לנכים ובהתייחסות הנכים לעצמם. כתוצאה מהתפתחות זו התעורר הצורך להכשיר מנהיגות מקרב אנשים עם מוגבלות, תוך התייחסות לצרכים המיוחדים שלהם כאנשי מקצוע, כמנהלים וכמובילי שינוי חברתי.

תכנית "אל-עד" (Executive Leadership And Disabilities) מיועדת לשכלל את יכולותיהם האישיות, המקצועיות והמערכתיות של מנהיגים מקרב הנכים, על מנת לסייע להם ולארגונים שבהם הם פועלים ליצור שינוי חברתי ולפתח שירותים למען קהילתם.

התכנית מחזקת אנשי מקצוע נכים, המובילים בתכניות "עמית לעמית", שפותחו על ידי היחידה לנכויות ושיקום (בהתנדבות ובשכר) וכן אנשי מקצוע נוספים הממלאים תפקידים מרכזיים דומים בארגונים אחרים של נכים ואשר שותפים - בצורה משמעותית - בעיצוב מערך השירותים לאנשים עם נכויות בישראל.

מטרות התכנית

1. לגבש תפיסת תפקיד של מנהיגות מקצועית המשלבת ידע אישי-אינטואיטיבי עם זהות של מפתח שירותים.
2. להקנות ידע ומיומנויות ניהול ומנהיגות הרלוונטיות לביצוע תפקיד בכיר בתחום פיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות.
3. לפתח קבוצת עמיתים לומדת ותשתית לשיתופי פעולה בין-ארגוניים לשם קידום הנושא בישראל.
4. לפתח ידע תורתי מקצועי משותף בקרב ארגונים של אנשים עם מוגבלות, להפצה רחבה של הנושא.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם מוגבלות: מנהלי עמותות, מנהיגים, פעילים, אנשי מקצוע, מתנדבים, מנהלי פרויקטים ו/או שירותים המעוניינים לשכלל את יכולתם לפעול ולהוביל שינוי בקרב קהילתם.

מרכיבי התכנית

התכנית פועלת במספר מסלולים:

- הכשרה של 100 מנהיגים בפיתוח שירותים למען נכים. המשתתפים יהוו מודל למידה לדור הצעיר יותר של מנהיגות מקצועית פוטנציאלית.
- מפגשים מובנים ומשותפים של אנשי מקצוע שאינם נכים ואנשי מקצוע נכים לקידום מילון מושגים ושפה משותפת ומוסכמת לשיפור העבודה למען הנכים.
- הכשרות ממוקדות והקניית מיומנויות לאנשי מקצוע עם נכויות בנושאים, כמו: דוברות, שיווק, גיוס משאבים, תקצוב. ההכשרות פתוחות גם לאלה שאינם משתתפים בקבוצת "מנוף".
- הפצת הידע המתפתח בימי עיון, בסדנאות, בפרסומים מיוחדים ובכתיבת עבודות.
- תמיכה בפרויקטים נבחרים שיוזמים ומפתחים הנכים.

דגשים מיוחדים בתכנית

- הנגשת התכנית לנכויות שונות: בבחירת המקום לעריכת ההכשרות והמפגשים; בהעברת התכנים; בחומרים, ועוד.
- מעורבות הנכים בפיתוח התכנית ובמשוב שוטף.
- מכלול רב-זהותי ומעבר משיח אישי לשיח מקצועי: קידום סינרגיה בין הידע האישי-אינטואיטיבי של הנכים וניסיונם לבין זהות מקצועית של מפתח שירותים.
- התייחסות ליחסי ספק-לקוח, כאשר מדובר בנכים שהפכו להיות ספקים לנכים אחרים.

- מפגש מפתחי שירותים מקרב הנכים ומקבלי החלטות במסד הפורמלי של פיתוח שירותים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיימו ארבעה קורסים של תכנית "אל-עד", שבהם השתתפו כ-100 אנשים עם מוגבלות. הקורסים נערכו במרכז הארץ, בדרום, בצפון, בחברה הערבית וקורס אחד הוקדש לנושא החירום ("יובלים").
- הפעילים הבוגרים מוזמנים להכשרות קצרות מועד בנושאים ייחודיים, כגון פיתוח משאבים או היערכות לחירום.

הערכה

התכנית מלווה בהערכה באמצעות טפסי משוב המופצים בכל שלבי ההכשרה.

פרסומים ודוחות

- ירונה בן-שלום ואורנה לשם (2005). "תורת הנגשת תהליכי הכשרות והדרכות: הלכה למעשה". ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ואלכ"א. בתוך: **נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21**, עורכים: דינה פלדמן, יעל דניאלי-להב ושמואל חיימוביץ (2007). עמ' 995-1012. משרד המשפטים.

שותפים ומממנים

התכנית פותחה ומופעלת על ידי ג'וינט ישראל בשיתוף עם אלכ"א - האגודה לפיתוח ולקידום כוח אדם בשירותים החברתיים בישראל ושת"ל - שירותי תמיכה וייעוץ לעמותות.

חיזוק עמותות של נכים למען נכים בצפון (2008 ואילך)

הרקע לתכנית

היחידה לנכויות ושיקום מרכזת מאמצים לפיתוח שירותים לאנשים עם נכויות בשיתוף עם עמותות של נכים למען נכים (עמית לעמית). עמותות אלה מפתחות שירותים חדשניים ויוצרות שינוי חברתי. המנהלים, המובילים את העמותות, הם מנהיגים בעלי חזון ויוזמה, הזקוקים לסיוע ולייעוץ בהסדרת מוסדות העמותה, בגיוס משאבים ובייעוץ ארגוני לפיתוח שירותים. הצורך בולט במיוחד בצפון הארץ, שם קיימות מספר קבוצות של נכים הנמצאות בשלבי התארגנות, חלקן עדיין בשלב הקמת העמותה ויצירת התשתית לפעילות ולהבטחת קיומן. חיזוק העמותות הוא צורך חיוני, משום שהן מיועדות להיות פלטפורמות לפיתוח שירותים ולקידום מעמד הנכים באזור הצפון בעת חירום ובשגרה.

מטרות התכנית

1. לחזק את המבנה הארגוני של העמותות על ידי קביעת כללים ונורמות עבודה משותפות והפנמתם, חלוקת תפקידים וסמכויות, קביעת תחומי אחריות, ועוד.
2. להקנות למנהלי העמותות מיומנויות ניהול, פיתוח תכניות, אסטרטגיות של עבודה וגיוס משאבים.
3. לבנות תשתית, אופקים ומסגרות לשיתופי פעולה והקמת רשתות לצורך כך.
4. לפתח שירותים בארגונים אלה על מנת לקדם את שילובם בקהילה של אנשים עם מוגבלויות.
5. לסייע, לתמוך וללוות את תהליכי גיוס הכספים.
6. לחזק ולהעצים את מעמדם של אנשים עם מוגבלויות בקהילה.

אוכלוסיית היעד

כ-20 ארגונים מאזור הצפון, אשר מתייחסים לסוגיות של נכים מבוגרים.

מרכיבי התכנית

לתכנית שלושה חלקים עיקריים:

- בדיקת הצרכים בקרב כ-20 עמותות למען נכים בחברה היהודית והערבית.
- פיתוח תכניות התערבות שיסייעו לעמותות בפיתוח משאבים, בפיתוח ארגוני, בייזום תכניות לנכים ובבניית השותפויות המתאימות.

דגשים

- הסיוע מתבסס על צרכים מוחשיים של כל עמותה.
- הייעוץ מתמקד בפיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות המתגוררים בפריפריה, למתן סיוע בעת שגרה ובחירום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הונחה תשתית ארגונית לתכנית: מונה רכז והוקמה ועדת היגוי המורכבת מנציגי השותפים ומנציגי עמותות מקומיות.
- נבנתה תכנית עבודה.

הערכה

התכנית תלווה בטפסי משוב ממקבלי השירות.

פרסומים ודוחות

- עתיד לצאת לאור מדריך לעמותות של אנשים עם נכויות, שיתבסס על הידע שיצטבר בפיתוח התכנית.

שותפים ומממנים

שתי"ל, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה וג'וינט ישראל.

פורום נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות ("נעם לנעם") (2002 עד 2009)

הרקע לתכנית

נשים עם מוגבלות מהוות אוכלוסייה בעלת צרכים ייחודיים והן מוחלשות פעמיים – הן על רקע מגדרי והן בשל המוגבלות. נשים אלו אינן זוכות להתייחסות מיוחדת, לא מצד ארגוני נשים ואף לא מצד ארגוני נכים; הן נתקלות בקשיים רבים ומגוונים, המקיפים את כל תחומי החיים שלהן. דוגמאות לכך קיימות בספרות המקצועית בנושאים: בריאות, תעסוקה, הגדרת זכאות לקצבאות, חינוך למיניות וחשיפה לאלימות מילולית, פיזית ומינית.

פורום "נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות" הוקם על ידי ארגון "בזכות" בשיתוף עם ג'וינט ישראל ופעל במסגרתו כחמש שנים, תוך התמקדות בנושא הנגשת שירותי בריאות לנשים עם מוגבלות. כתוצאה מפעילות הפורום הוקמה המרפאה הגניקולוגית הנגישה לנשים עם כל סוגי המוגבלות, הראשונה בארץ. הצוות הרפואי, הסיעודי והמינהלי עבר הכשרה מיוחדת למתן שירות לנשים עם מוגבלות. משנת 2007 הפורום מופעל על ידי מילב"ת בשיתוף עם ג'וינט ישראל ומתמקד בנושאים שונים, כגון אימהות עם מוגבלות, הדרכת נשים עם נכויות בהיריון, התמודדות עם אלימות, ועוד.

מטרות התכנית

1. לקדם זכויותיהן של נשים עם מוגבלות בישראל ולפתח שירותים המותאמים להן.
2. לגבש קבוצת מנהיגות נשים ארצית לקידום הנושא.
3. להעלות למודעות את הנושא בקרב נשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.
4. לשנות עמדות וסטריאוטיפים כלפי נשים עם מוגבלות, על מנת ליצור אקלים חברתי המעודד השתלבות נשים אלה בחברה בצורה שוויונית.

אוכלוסיית היעד

נשים בנות 18 ומעלה עם מוגבלות מכל סוג שהוא, המעוניינות לפעול לקידום מצבן ומעמדן של נשים עם מוגבלות.

מרכיבי התכנית

- הפורום פועל בכמה מישורים: בריאות, מניעת אלימות והזכות לאימהות. הפעילות כוללת:
- איסוף מידע על מצבן של נשים עם מוגבלות בחברה הישראלית במטרה לזהות צרכים ייחודיים ולאתר נושאים שבהם זכויותיהן נפגעות.
 - הקניית כלים לנשים עם מוגבלות בהתמודדותן עם חסמים ומכשולים הניצבים בפניהן.
 - פעילות הסברתית ותקשורתית אל מול קהלים שונים: נשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.
 - עבודה עם קובעי מדיניות וספקי שירותים כדי להנגיש שירותים שונים עבור נשים עם מוגבלות.
 - נציגות בוועדות הדנות בנושאים הנוגעים לנשים והעלאת צורכיהן הייחודיים של נשים עם מוגבלות בפורומים אלה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקם פורום, שבו חברות למעלה מ-60 נשים, הפועלות באופן שוטף במסלולים השונים.
- נבנה מסד נתונים במילב"ת ונערכו מחקרים בנושא נשים עם מוגבלות.
- בוצעה פעילות להנגשת שירותי בריאות האישה, דוגמת הנגשת מרפאה גניקולוגית בכל מחוז בארץ. מרפאה ראשונה הונגשה בבאר שבע בשיתוף קופת חולים כללית.
- הוחל בפיתוח שירותים עבור אימהות עם מוגבלות.
- הוחל בלמידת נושא האלימות כלפי אנשים עם מוגבלות.

- נערכו מפגשים עם קובעי מדיניות בכנסת, בממשלה וברשויות המקומיות והאזורים בנושא נשים עם מוגבלות בישראל.

פרסומים ודוחות

- נורית שטרסברג וגלית איתן-ריבליס (2005). **נשים עם מוגבלות בישראל: ממצאים נבחרים מניתוח משנה של נתוני סקרים ארציים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל
- נילי ברויאר ונעמה לרנר (2003). **שאלה של גישה**. נייר עמדה על הנגשת שירותי בריאות לנשים עם מוגבלות בישראל. פורום הנשים והמרכז לקידום מעמד האישה על שם רות ועמנואל רקמן, אוניברסיטת בר אילן.

שותפים ומממנים

מילב"ת וג'וינט ישראל.

תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי שמיעה (2008 עד 2009)

הרקע לתכנית

התכנית מתבססת על מודל דומה שפותח עבור אנשים שראייתם הידרדרה והם סובלים מעיוורון. השירות הוקם על ידי השירות לעיוור במשרד הרווחה והשירותים החברתיים בשיתוף עם ג'וינט ישראל והמוסד לביטוח לאומי, ופועל כיום ב-20 תחנות ברחבי הארץ. השירות יופעל על ידי אנשי מקצוע כבדי שמיעה שיתרמו מהכשרתם המקצועית ומניסיון חייהם.

מטרות התכנית

1. לסייע לאנשים חירשים וכבדי שמיעה למצות את הפוטנציאל שלהם באמצעות שירותים הקיימים עבורם.
2. לאתר אנשים חירשים וכבדי שמיעה סמוך למועד הפגיעה, לספק להם מידע ולקצר את הזמן בין מועד הפגיעה לבין מועד קבלת שירותי השיקום.

אוכלוסיית היעד

אנשים חירשים וכבדי שמיעה מבוגרים, שהירידה בשמיעה גורמת להם לבעיות תפקודיות ורגשיות.

מרכיבי התכנית

- הקמת חמש תחנות מידע ואיתור: בבאר שבע, בראשון לציון, בתל אביב, בחיפה ובטבריה.
- הפעלת התחנות על ידי רכז ארצי, אנשי מקצוע חירשים וכבדי שמיעה, קלינאיות תקשורת.
- הדרכה שוטפת של מפעילי התחנות כבדי השמיעה בהיבטים הקליניים של מתן שירות, בשיווק, בעדכון ובאיסוף מידע.
- תיווך בין הלקוחות לבין השירותים במידת הצורך.
- הדגמה של שימוש באביזרי עזר.
- ביצוע פעולות להגברת המודעות של רופאי אוזניים, אחיות ועובדי לשכות רווחה לשירותים הדרושים לאנשים חירשים וכבדי שמיעה.

הפעילות שבוצעה עד כה

הוחל בהקמת חמש תחנות מידע ואיתור ברחבי הארץ (שתיים בצפון, שתיים במרכז ואחת בדרום), בצמוד למרפאות אודיולוגיות בקופת חולים, שאליהן מגיעים אנשים ששמיעתם נפגעה ובהן מתבצע האבחון הראשוני של תחילת תהליך ההתחרשות.

הערכה

התכנית תלווה בהערכה במימון הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי.

פרסומים ודוחות

- אליאב ברמן ונורית שטרסברג (2004). **תחנות מידע וייעוץ לעיוורים וכבדי ראייה - מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. במימון הקרן למפעלים מיוחדים, המוסד לביטוח לאומי

שותפים ומממנים

ארגון "בקול", אגף השיקום במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה וג'וינט ישראל.

התנדבות אנשים כבדי שמיעה במרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה ("הכשב") (2008 עד 2005)

הרקע לתכנית

אנשים חירשים וכבדי שמיעה יכולים למלא תפקיד משמעותי בסיוע לדומים להם ובשינוי עמדות בקרב הציבור הרחב. ארגון "בקול", המפעיל מרכז מידע וייעוץ לכבדי שמיעה, פועל להרחבת מעגל המתנדבים המקצועיים שלו. זאת, כדי לחזק את קהילת החירשים וכבדי השמיעה ולהקל עליהם בחיי היומיום על ידי מתן מענה לצרכים שונים המתפתחים ככל שיותר חירשים וכבדי שמיעה מעורבים בקהילה. הג'וינט חבר לארגון במטרה לסייע לו בקידום הנושא.

מטרות התכנית

1. להגדיל את מספר המתנדבים המקצועיים בארגון "בקול".
2. להרחיב את תחומי ההתנדבות על פי הצרכים המתפתחים של אנשים כבדי שמיעה: שיווק, גיוס משאבים, תיאומי הדרכות ומחשבים.
3. לשלב מתנדבים בתפקידים בכירים ומקצועיים ובתפקידים הדורשים אחריות: רכז שיווק, מתאם ומשווק הדרכות, מפעילי קו מידע, אחראי מחשבים, הנגשת מוסדות תרבות, ועוד.
4. לתת ליווי מקצועי ויעיל לצורכי המתנדבים על ידי הכשרתם, תמיכה בהם ותגמולם.
5. לשדרג את המערכת הממוחשבת לניהול המתנדבים.
6. להגביר את המודעות לנושא הירידה בשמיעה ולקיומו של ארגון "בקול": הקמת דוכנים מאוישים על ידי מתנדבים ביום מודעות השמיעה, קונגרס הגמלאים וימי בריאות במועדוני קשישים ובתיאטרות ברחבי הארץ.

אוכלוסיית היעד

אנשים כבדי שמיעה ומתנדבים המעוניינים לפעול למען קהילת הדומים להם ובקרב הציבור הרחב.

מרכיבי התכנית

- גיוס והפעלה של מתנדבים בתחומים: שיווק, תקשורת ויחסי ציבור.
- הפעלת מתנדבים בחלוקת אוזניות הגברה לכבדי שמיעה בתיאטרות שהונגשו.
- הפעלת מתנדבים באירועים מיוחדים וכן כמארגני קורסים, כנותני תמיכה במחשבים וכמסייעים לפעילות הטכנית והלוגיסטית השוטפת של הארגון ולתחזוקתו.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוגדל מספר המתנדבים ל-200 ומונו מתנדבים מקצועיים לתחום המחשבים, לריכוז קו מידע ותמיכה, לריכוז תחום התיאטרון, לריכוז הקורסים, לשיווק, לאירועי גיבוש והכשרה, ועוד.
- נערך קורס להפעלת קו מידע ותמיכה והוחל בהפעלתו. כ-2,500 פניות מגיעות לקו זה בשנה.

הערכה

מתבצע תיעוד שוטף של הפעילות על ידי צוות הפרויקט.

פרסומים ודוחות

- מתוכנן תדריך הנגשה לכבדי שמיעה עבור הציבור הרחב.

שותפים ומממנים

ארגון "בקול", עיריית תל אביב-יפו, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, קרן זגלה, המרכז לעזרה עצמית, "מתן", ג'וינט ישראל.

קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות (2001 עד 2009)

הרקע לתכנית

אנשים עם מוגבלות נתקלים במגוון סכסוכים בכל תחומי החיים. לעתים מתעוררים סכסוכים כתוצאה ישירה מן הנכות ולעתים מצב המוגבלות גורם לאדם להימצא בעמדת נחיתות מול הצד האחר. לעתים מצב זה מביא להעצמת הסכסוך ולעתים ל"הרמת ידיים" מצד הנכים. סכסוכים רבים קשורים לעולמו היומיומי של האדם עם המוגבלות – למשפחה, לשכנים, למקום העבודה, לספקי שירותים, לגורמים ממלכתיים ועירוניים הקשורים לזכויות. כיוון שכך, סכסוכים אלה פוגעים באיכות החיים של האדם עם המוגבלות ובתפקודו.

בשנים האחרונות מתפתחת מגמה של שימוש בגישור ליישוב סכסוכים בהסכמה. זאת, לא רק כחלופה להליך המשפטי, אלא גם כדרך להגביר את המעורבות והאחריות של הפרט לניהול חייו ולטיפול תרבות דיון המבוססת על שיתוף פעולה והסכמה. תהליך הגישור יכול להציע פתרונות הנותנים מענה לצרכים הייחודיים של אנשים עם מוגבלות ולסייע בשילובם בחיי הקהילה. גישור בקרב אנשים עם מוגבלות הוא תחום המתפתח כיום בעולם. פיתוחו כרוך בהתמודדות עם סוגיות מקצועיות, חברתיות ואתיות. עם זאת, הפוטנציאל הטמון בו לשיפור איכות חייהם ומעמדם של נכים החיים בקהילה הוא רב מאוד.

מטרות התכנית

1. להכשיר אנשים עם מוגבלות כמגשרים.
2. לפתח ידע בתחום הגישור והמוגבלות ולהפעיל מגשרים מומחים לסכסוכים הקשורים למוגבלות במגזר הממשלתי והציבורי ובמרכזי גישור.
3. להגביר את המודעות בקרב מקבלי החלטות, הקהילה המקצועית והציבור לחשיבות הגישור ויישוב סכסוכים בהסכמה בהקשר של מוגבלויות.
4. להגביר את מודעותם של ערכאות משפטיות וגופים שעוסקים בבירור תביעות לפוטנציאל שבהפניית תיקים הקשורים לנכים למסלול של גישור.
5. לעודד את המרכזים לגישור בקהילה להתמחות בגישור בסכסוכים הקשורים למוגבלות.

אוכלוסיית היעד

- אנשים עם נכויות המעוניינים לפעול כמגשרים.
- מרכזי גישור, מדריכי גישור ומגשרים מנוסים.
- ארגונים עם פוטנציאל של הפעלת מגשרים בסכסוכים הקשורים למוגבלות.

מרכיבי התכנית

- הכשרת אנשים עם מוגבלות כמגשרים במסגרות הכשרה רגילות.
- פיתוח תכנית התמחות ייחודית לגישור בסכסוכים הקשורים למוגבלות.
- הכשרת קבוצה של מומחים לגישור ומוגבלות והפעלתם במסגרות שונות.
- פיתוח ידע תורתי על גישור ומוגבלות, שיעמוד לרשות כלל מרכזי הגישור והמגשרים בארץ והפצתו.
- הנגשה מלאה של תהליך הלימוד, ההכשרה והגישור (מקום פיזי, חומרי לימוד).

הפעילות שבוצעה עד כה

- **הכשרה:** הוכשרו 50 מגשרים בתחום הגישור והמוגבלות, מחציתם אנשים עם מוגבלות (נכים פיזית וחושית). ההכשרה בוצעה כדלקמן:
- **קורס גישור בסיסי:** בשנת 2002/3 השתלמו 28 אנשים עם מוגבלות פיזית או חושית יחד עם 250 משתלמים ללא מוגבלות.
- **התנסות מעשית (פרקטיקום) בתביעות קטנות ובבית הדין לעבודה:** נערכה במהלך שנת 2003/4 בהשתתפות 24 מגשרים עם מוגבלות, שהשתלמו יחד עם כ-80 מגשרים ללא מוגבלות, בתשעה בתי משפט ברחבי הארץ.

- **ההתמחות בגישור וביישוב סכסוכים הקשורים במוגבלויות:** נערכה בסתיו 2004. בתכנית ההתמחות השתתפו 25 מגשרים עם מוגבלות ו-25 מגשרים ללא מוגבלות.
- **מפגשי חשיפה לנושא הגישור:** נערכים באופן שוטף במוסדות ממשלתיים ובארגונים הקשורים לאנשים עם מוגבלות. עד כה התקיימו 20 מפגשים בהשתתפות יותר מ-300 אנשי מקצוע, קובעי מדיניות בגופים ממלכתיים, פעילים בארגוני נכים, ועוד. מגשרים עם מוגבלות ומדריכי התכנית מעורבים במפגשים ונוטלים בהם חלק.
- **הפעלת המגשרים הבוגרים:** החל מינואר 2005 זמינים הבוגרים כמגשרים במסגרות ציבוריות, ממשלתיות ופרטיות ובארגוני נכים. מאז אמצע שנת 2005 הופנו לתכנית כ-30 מקרים. כשליש מהם, שנמצאו מתאימים לגישור, נמצאים בתהליך גישור (תיאום, גישור בפועל, שלב הסכם וכדומה). המקרים הופנו לתכנית על ידי ארגון "בזכות", מטה המאבק, המוסד לביטוח לאומי, הנהלת בתי המשפט, ועוד.
- **הטמעת הנושא במרכזי גישור בקהילה:** החל משנת 2006 מובילה את הנושא עמותת "מוזאיקה". מוקדי פעילותה הם: הכשרת מגשרים מתנדבים, כולל אנשים עם מוגבלות; הטמעת הפעילות במרכזי גישור קהילתיים בצפון הארץ ובדרומה; ביצוע גישורים הקשורים לנושא המוגבלות; המשך פיתוח הידע והפצתו.

הערכה

התכנית מלווה בתיעוד שוטף ובטפסי משוב. שלב הפיתוח לווה בהערכה צמודה על ידי "מתווה".

פרסומים ודוחות

- חיה באהר-אמזלג וד"ר חגית הכהן-וולף (2008). **התכנית לקידום הגישור בסכסוכים הקשורים לעולם המוגבלות: דוח הערכה מסכם.** הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי והיחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל.
- תמרה ברנע (עורכת). (2005). **הממשק שבין גישור ומוגבלות - מסד ידע לפיתוח התחום בישראל.** היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- תמרה ברנע (עורכת). (2005). **קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות, קובץ הרצאות שנישאו בתכנית התמחות בגישור ומוגבלות (ספטמבר - נובמבר 2004).** היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- **גישור ללא הגבלה** (2002). מתוך "בהסכמה", המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים, עמ' 7-9.
- **לי לי-און ואלישבע הכהן** (2002). **גישור ויישוב סכסוכים בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות, סקירת ספרות על הניסיון הבינלאומי.** המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים.

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל יזם והוביל את הפרויקט, בשיתוף עם המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים במשרד המשפטים, ארגון "בזכות" והמוסד לביטוח לאומי ובסיוע קרן עזבונות המדינה וקרן ריץ'. החל משנת 2006 מפעילה את התכנית עמותת "מוזאיקה". בוועדת ההיגוי הארצית משתתפים גם נציגים של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הביטחון, הנהלת בתי המשפט, נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, החברה למתנ"סים ונציגי ארגוני נכים. הפרויקט ממומן כיום על ידי ג'וינט ישראל, קרן נטע בוקסנבאום ועמותת "מוזאיקה".

יחסי ממשלה-עמותות בתחום הנכויות (2006 עד 2008)

הרקע לתכנית

אגף השיקום במשרד הרווחה והשירותים החברתיים מקיים יחסי גומלין עם כ-150 עמותות ציבוריות הפועלות עבור אנשים עם מוגבלות. חלק ניכר מעמותות אלה מפעיל שירותי שיקום וחלק אחר עוסק בסינגור או בשילוב של שני סוגי הפעילות גם יחד. בנוסף, האגף תומך, מדי שנה, בכ-80 עמותות במימון שירותי עבודה סוציאלית שיקומית. בשל ריבוי העמותות, פיזורן וההטרונגיות שלהן מבחינת אופי עבודתן וסוגי האוכלוסייה שבה הן מתמקדות, האגף לשיקום מעוניין לגבש קריטריונים וסטנדרטים אחידים ושוויוניים. זאת, בהקשר לדרישות ביחס לעבודתו של האגף ולקשריו עם גופים אלה. כמו כן, האגף מעוניין לפתח כלי עבודה יעיל המאפשר לאפיין, למיין ולדרג עמותות המתחרות לעתים על אותו פלח שוק, באמצעות מדדים מקצועיים, ארגונים, כלכליים ואחרים.

היחידה לנכויות ושיקום מקיימת יחסי גומלין עם 37 עמותות הפועלות למען אוכלוסיית הנכים, תוך מתן דגש מיוחד לפעילות עם עמותות צעירות שמפעילים אנשים עם נכויות. גם ליחידה יש עניין בהעמקת ההבנה של אפיוני העמותות השונות ופיתוח אסטרטגיה של עבודה משותפת איתן, לעתים בשיתוף עם משרדי הממשלה והרשויות המקומיות ולעתים באופן עצמאי. לפיכך, חברו אגף השיקום והיחידה לנכויות ושיקום למהלך משותף של מיפוי העמותות וניתוחן.

מטרות התכנית

1. למפות את העמותות לפי מדדים כגון גודל העמותה, פריסה גיאוגרפית, אוכלוסיית יעד, מהות הפעילות, ועוד.
2. לבנות כלי עבודה לניתוח היבטים שונים הקשורים לעבודה מול העמותות.
3. להכין קובץ סטנדרטים, קריטריונים וקווים מנחים לעבודת אגף השיקום מול העמותות, כולל כלי פיקוח ובקרה.
4. לזהות קריטריונים מרכזיים לעבודת היחידה לנכויות ושיקום מול העמותות.

אוכלוסיית היעד

עמותות המספקות שירותים לאוכלוסיית הנכים ו/או העוסקות בסינגור למענם.

מרכיבי התכנית

- מיפוי העמותות הרלוונטיות באמצעות מאגרי מידע קיימים ועריכת סקר עמותות.
- בחינת המדיניות והנהלים הקיימים בעבודת אגף השיקום מול העמותות.
- כתיבת סטנדרטים, נהלים והנחיות של האגף לעמותות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נבחנו מאגרי המידע הקיימים.
- נערך סקר בקרב 183 עמותות. כמחציתן מילאו את השאלון.
- הוכן דוח ביניים.

פרסומים ודוחות

מוטי טליאס, יובל פיורקו, יערה לייטנר-יגן (2007). מחקר מיפוי והערכה: עבודת אגף השיקום במשרד הרווחה והשירותים החברתיים עם העמותות הקשורות עימו. דוח ביניים (פנימי). מכון צפנת למחקר, פיתוח וייעוץ ארגוני.

שותפים ומממנים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים וג'וינט ישראל.

3. נגישות

הנגשת הסביבה לאדם הנכה היא תנאי בסיסי לחיים פעילים (לימודים, עבודה, פנאי, הורות) ולהשתלבות בסביבה ובקהילה הרחבה, כותרמים וכנתרמים. בעשור האחרון גברה המודעות בחברה הישראלית לנושא הנגישות ואף נחקק פרק נגישות במסגרת חוק שוויון לאנשים עם מוגבלות.

החל משנת 1994 נרתם ג'וינט ישראל לקידום תחום הנגישות הפיזית, נגישות למידע ונגישות למסגרות ולפעילויות חברתיות ולתהליכי קבלת החלטות. בנוסף על כך, הג'וינט מסייע לפיתוח תכניות פעולה, להקמת מסגרות ארגוניות וגופי ידע בנושא, להגברת המודעות לנושא הנגישות ולהטמעת הידע והמידע.

היחידה לנכויות ושיקום משתפת פעולה עם שק"ל - המרכז הישראלי לנגישות ועם מרכז זוסמן (תל"ם) לתיירות מונגשת לנכים, שלהקמתם סייעה. כמו כן, היחידה לוקחת חלק בפיתוח ובהפעלה של פרויקט "קהילה נגישה", מסייעת להקמתם של שירותי מידע וייעוץ לנכים, ועוד.

"חנייה לנכים זאת גישה לחיים. כשחנית בחנייה של נכים אפילו לרגע אחד, חסמת בפניהם את האפשרות לתפקד כמוך: להגיע לעבודה, ללכת לרופא, לבקר בקולנוע, לבצע קניות, לגשת לבנק, לחזור הביתה".
 חבר בפרויקט "קהילה נגישה", 2003.

"הדבר הכי חשוב שאני צריכה מהאנשים בחברה הוא סבלנות. סבלנות לשמוע אותי עד הסוף, גם אם מישהו אחר יכול לומר את הדברים מהר יותר. סבלנות לתת לי לענות לבד כאשר פונים אליי, גם אם אני צריכה לחשוב הרבה כדי למצוא את המילים שאני רוצה לומר. זה שאני איטית לא אומר שאני לא יודעת לחשוב, או שאני לא יודעת מה אני רוצה, או שאני לא יכולה לעשות דברים. זה רק אומר שאני איטית. בדרך כלל אני לא צריכה עזרה, ואם אצטרך עזרה – אבקש אותה. חבל שהיום אנשים כל כך ממהרים תמיד. זה בדיוק מה שמקשה עלי להיות חלק מהחברה".

רותי בר אור, עוזרת גננת, ירושלים.

"בסופו של דבר, במפגש בין אנשים עם מוגבלות לבין אנשים ללא מוגבלות, חשוב למצוא את הדבר המשותף לשני הצדדים. לפי הבנתי, כולנו רוצים לשרוד בעולם הזה וכל אחד צריך למצוא את הדרך שלו לפי יכולותיו. בהישרדות הזו יש הרבה מאוד מקום ליצירתיות ובעזרתה ניתן למצוא אין סוף פתרונות כדי לעזור. כך אני עובדת בתחנת המידע, כך אני מתקשרת עם הסביבה הרואה וכך אני נמנעת מהרבה מאוד קונפליקטים".
 הלנה ידידיה, מפעילת תחנת מידע וייעוץ לאנשים עם קשיי ראייה ומטפלת משפחתית, רמת גן.

תכנית "קהילה נגישה" (1999 ואילך)

הרקע לתכנית

כעשרה אחוז מהאוכלוסייה בישראל הם אנשים עם נכות כלשהי. רובם חיים בקהילה, אך לא תמיד משולבים בה, ולכן יש להשקיע מאמצים רבים לקידום שילובם של הנכים בקהילה.

בתחילת שנת 1999, חברו גופים ממשלתיים, עירוניים והתנדבותיים לאנשים עם מוגבלות כדי לפתח יחד קשת של הזדמנויות חברתיות ושירותים, שיאפשרו לכלל הקבוצות של אנשים עם נכויות להיות חלק מקהילתם. כך נולדה התכנית "קהילה נגישה", שבה משתתפות כיום 48 רשויות מקומיות ואזוריות בכל רחבי הארץ.

התכנית מבטאת את הערכים של גישה הגורסת, שהסרת מחסומים ומכשולים סביבתיים, חברתיים ותקשורתיים היא המפתח לשילובם האמיתי של אנשים עם נכויות בזרם החיים המרכזי.

מטרות התכנית

1. ליישם את עקרונות השילוב והנורמליזציה על ידי שילובם של ילדים ובוגרים עם נכויות במרקם החיים הקהילתי, בהתבסס על עקרונות של העצמה, פיתוח מנהיגות, שיתוף ועזרה עצמית.
2. להנגיש ולהתאים את התכנים, המבנים ומגוון השירותים הניתנים בקהילה לצרכים של אנשים עם נכויות.
3. לפתח שירותי פנאי, תרבות וחברה ייחודיים, תוך הלימה לצרכים המגוונים של הקבוצות השונות של תושבים עם נכויות.
4. לפתח רשתות תמיכה לאנשים עם נכויות בקהילה, בעת שגרה ובחירום.
5. להקים רשת מתנדבים יישובית, כדי לסייע לאנשים עם נכויות בשעת חירום.
6. לפתח שותפויות קהילתיות ובין-ארגוניות בין כלל הגורמים הרלוונטיים ביישוב.

אוכלוסיית היעד

- נכים, עם כל סוגי המוגבלות, המעוניינים לקדם את מעמדם של הנכים ושילובם בחברה וביישוב שבו הם גרים.
- הורים לילדים נכים ובוגרים עם מוגבלות.

מרכיבי התכנית

- הקמת "שולחן עגול" יישובי בהשתתפות נכים, אנשי מקצוע ואנשי ציבור.
- קידום הנגישות ברמת היישוב, בעיקר נגישות פיזית ונגישות למידע.
- הכשרת גרעין של פעילים לקידום הנושא לאורך זמן.
- פיתוח תכניות ושירותים למען הנכים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקמה ועדת היגוי בכל יישוב שהצטרף לתכנית. במסגרת הוועדה הוקמו מנגנונים של שיתוף פעולה בין גופים עירוניים שונים ובין פעילים נכים.
- נערך מיפוי של מספר הנכים ביישוב והשירותים הקיימים בו.
- הוכשרה קבוצת פעילים נכים על מנת לקדם את שילובם בקהילה של אנשים עם נכויות.
- מתקיימות תכניות שונות ביישובים, כגון: ייעוץ עמיתים, הסברה בבתי ספר, פעילות פנאי, ועוד.
- בעקבות מלחמת לבנון השנייה עובתה וחוזקה התכנית ב-20 יישובים והיא כוללת מרכיבים לחיזוק הקהילה ולמתן מענה לאנשים עם נכויות בשעת חירום, למשל: מיפוי הצרכים של הנכים ביישוב בשעת חירום, הכשרת מתנדבים למתן סיוע בעת חירום, הכשרות לאנשי צוות ולפעילים, הפצת מידע וחומרים מקצועיים.

הערכה

בוצעה הערכה חיצונית של התכנית, באמצעות צוות חוקרות. ההערכה בוצעה לאחר ארבע שנות פעילות ב-34 יישובים.

פרסומים ודוחות

- טלי צ'פולסקי וטלי בן-יהודה (2004). **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב א'** (דוח פנימי).
- טלי צ'פולסקי וטלי בן-יהודה (2005). **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב ב'** (דוח פנימי)
- "קהילה נגישה" כלולה באתר האינטרנט של החברה למתנ"סים.
- עלונים ודפי מידע של "קהילה נגישה" ביישובים השונים (בשפות עברית וערבית).
- מדריך להקמת קהילה נגישה ביישוב (בהכנה).

שותפים ומממנים

החברה למתנ"סים, המוסד לביטוח לאומי, משרד הבריאות, משרד החינוך, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, רשויות מקומיות, עמותות נכים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה וג'וינט ישראל.

סלע – אתר החירשים וכבדי השמיעה בישראל (2004 עד 2008)

הרקע לתכנית

אוכלוסיית החירשים וכבדי השמיעה בישראל מוערכת בכ-10,000 איש. בעידן של עומס ידע ומידע וללא כלים מתאימים למיפוי, למיון ולחיפוש, האדם החירש וכבד השמיעה מיומן פחות בחיפוש אחר מידע המתאים לו. ללא יכולת לשמוע את המידע הרב נדון האדם החירש וכבד השמיעה לקשיים תפקודיים רבים בכל תחומי החיים; ללא יכולת לאסוף ולקבל את המידע הנדרש, האדם החירש וכבד השמיעה "הולך לאיבוד" בעולם המלא ידע ופרטים, אשר נוגעים לחייו הן באופן ישיר והן באופן עקיף. המכון לקידום החירש בישראל ביקש ליזום, לפתח ולהפעיל מרכז מידע חדשני וייחודי עבור אנשים חירשים, כבדי שמיעה ובני משפחותיהם.

מטרות התכנית

1. לרכז את כל המידע הרלוונטי למעגל החיים של האדם החירש וכבד השמיעה תחת קורת גג אחת.
2. להקים מוקד "קו חם" לבני נוער, לסטודנטים ולמבוגרים חירשים וכבדי שמיעה בעת מצוקה. המענה יינתן באמצעות ערוצי תקשורת חלופיים, כמו: פקס, צ'אט במחשב, SMS, ועוד.
3. לבנות מאגר של אנשי מקצוע, סטודנטים וחונכים חירשים וכבדי שמיעה.
4. לרכז את המידע על אודות הדיון הציבורי סביב נושאים אקטואליים הקשורים לחיי האדם החירש, כבד השמיעה, בני משפחתו ואנשי מקצוע.

אוכלוסיית היעד

- כל אוכלוסיית החירשים וכבדי השמיעה בישראל, בכל הגילאים ובכל המגזרים.
- בני המשפחה של האדם החירש וכבד השמיעה.
- אנשי מקצוע העובדים עם האדם החירש, כבד השמיעה ועם משפחתו.

מרכיבי התכנית

- הקמת אתר אינטרנט נגיש, אשר מרכז את המידע עבור האדם החירש וכבד השמיעה.
- פיתוח רשתות סלולריות – הודעות כתובות (SMS): עדכונים ודיווחים בהודעות כתובות דרך הרשתות הסלולריות.
- הכנת חוברת מידע פרסומי, הכוללת רשימה של אנשי מקצוע חירשים וכבדי שמיעה מדיסציפלינות מגוונות, במטרה לספק שירות לקהילת החירשים וכבדי השמיעה.
- הפעלת "קו חם" המאויש על ידי מתנדבים, לפניות של שומעים וחירשים המבקשים מידע בתחומים שונים.
- פיתוח ידע מקצועי: פרסום מאמרים, כתבי-עת וחידושים עדכניים בתחומי ידע שונים הקשורים לחייו של האדם החירש וכבד השמיעה, בני המשפחה ואנשי מקצוע.

תחומי המידע שייכללו באתר:

חינוך, תעסוקה, שירותי תרגום ותמלול, עזרים טכנולוגיים, מכשירי שמיעה ושתל קוקליארי, זכויות וחובות במוסדות ממשלתיים שונים, צבא, נגישות למבני ציבור, קורסים וסדנאות של המכון לקידום החירש בישראל, מחקרים.

הפעילות שבוצעה עד כה

הוקם אתר אינטרנט "סלע", הכולל גם חלק המתעדכן באופן שוטף ומהווה מרכז מידע משמעותי לאוכלוסיית החירשים וכבדי השמיעה. הוחל בתרגום האתר לערבית במסגרת תכנית "מסירה" ("מסע").

הערכה

הפעילות מתועדת באמצעות מערך המידע הניהולי השוטף על הפניות והטיפול בהן.

פרסומים ודוחות

יצאו לאור ארבעה פרסומים של מרכז המידע והמכון לקידום החירש בשיתוף עם עיתון גלובס.

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש בישראל, גלובס, הג'וינט העולמי וג'וינט ישראל.

מרכז זוסמן להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים (2002 ואילך)

הרקע לתכנית

טווח הניידות של אנשים עם מוגבלות מצומצם יותר משל אנשים ללא מוגבלות, הן בגלל מוגבלותם שלהם והן בגלל מוגבלות הסביבה וצרכי ההנגשה הנדרשים. הצורך מחריף במיוחד כאשר אנשים עם מוגבלות מעוניינים לטייל ברחבי הארץ, באתרי טבע ותיירות. מעבר להנגשה הפיזית, המסייעת להתגבר על חסמים טופוגרפיים, יש חשיבות גם להנגשת ההסברים הניתנים על ידי מדריכי התיירות והמופצים באמצעות חומרים כתובים. הדבר מתייחס בעיקר לחירשים ולכבדי שמיעה, לעיוורים ולכבדי ראייה ולאנשים עם פיגור. בעשור האחרון, החלה מדינת ישראל תהליך של הנגשה פיזית של אתרים ומבני ציבור, אך עדיין נכים רבים אינם נהנים מכך, בגלל היעדר מידע, חששות, מגבלות כלכליות וכדומה.

מרכז זוסמן הוקם בשנת 2000 במתנ"ס על שם היימי מורוס ברובע היהודי שבירושלים. זהו מרכז הדרכה ותיירות לאנשים עם מוגבלות (תל"ם), המיועד לתת מענה לצרכים הללו.

מטרות התכנית

1. לפתח ידע מקצועי ייחודי בתחום התיור המונגש לאנשים עם מוגבלות.
2. לבנות גרעין של אנשי מקצוע ומתנדבים המיומנים להדריך סיורים של אנשים עם מוגבלות ויכולים לתרום להמשך פיתוח הידע.
3. לאפשר לאנשים עם מוגבלות לטייל ברחבי הארץ, ובעיקר בירושלים, באופן המותאם לצורכיהם.

אוכלוסיית היעד

- אנשים עם כל סוגי המוגבלות המעוניינים לטייל בארץ בסיורים מונגשים.
- אנשי מקצוע המעוניינים להשתלם בתחום התיירות המונגשת לנכים.
- מתנדבים המעוניינים לסייע לאנשים עם מוגבלות לסייר בארץ כאחד האדם.

מרכיבי התכנית

- פיתוח ועריכה של קורסי הכשרה למדריכי תיירות מוסמכים ולמתנדבים לליווי סיורי נכים.
- הפקת חומרי הדרכה ועזרים ייחודיים להכשרות ולסיורים.
- תכנון וארגון של מסלולי סיורים וסיורים חד-פעמיים לצד תכניות רצף.
- סבסוד הסיורים לנכים המתקשים כלכלית.
- עריכת אירוע שנתי מונגש ביום הנכה הבינלאומי.
- הגברת המודעות לפוטנציאל החברתי הטמון בתחום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- בקיץ 2006 ובקיץ 2007 ארגן המרכז סיורי הפגה לכ-2,500 איש שהגיעו לירושלים מהצפון ומהדרום.
- כ-5,000 נכים בשנה מגיעים לסיורים בירושלים באמצעות המרכז.
- בוצעו שני קורסים למדריכי תיירות וקורס למתנדבים.
- הופקו ערכות הדרכה ועזרים לעיוורים ולחירשים, מודל ומפות תבליט ללקויי ראייה, ערכות שמע ללקויי שמיעה.
- בוצעו מאות סיורים ופעילויות בהשתתפות אלפי נכים.
- כ-1,300 נכים עלו לראשונה לפסגת המצדה ביום הנכה הבינלאומי בשנת 2004.
- הופק סרטון על הפעילות המקצועית של המרכז.

הערכה

מוגשים דוחות תקופתיים לוועדת ההיגוי ולתורמים.

פרסומים ודוחות

- דפי מידע על המרכז.
- קלטת למרכז המבקרים.

שותפים ומממנים

המרכז הוקם בסיוע משפחת לארי ולאונור זוסמן, ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי והחברה למתנ"סים. הפעילות מתבצעת בסיוע משרד החינוך, משרד התיירות, עיריית ירושלים, הקרן לירושלים, מתן, ארגונים וקרנות נוספים.

4. קידום מעמד הנכים בפריפריה ומצבם

אוכלוסיות של נכים הנמצאים בסיכון גבוה הן אלו החיות בפריפריה של מדינת ישראל. הריחוק מהמרכזים הגיאוגרפיים משפיע גם על ריחוקן מהמוקדים הכלכליים וממוקדי קבלת ההחלטות. באזורים הפריפריאליים חסרים שירותים; הנגישות הפיזית, הכלכלית והתרבותית קשה יותר; קיים ידע דל כיצד להשתמש בזכויות ובשירותים הזמינים. אזורים אלה מאופיינים גם בפעילות מועטה של הנכים עצמם ושל עמותות נכים כמחוללות שינוי.

היחידה לנכויות ושיקום מייחסת חשיבות מיוחדת לפעילות בקרב נכים בדרום הארץ ובצפונה ולמענם. גם מחקרים של המוסד לביטוח לאומי ומאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל מצביעים על מחסור בשירותים לנכים החיים בפריפריה ועל צרכים רבים שאינם מקבלים מענה.

חלק מהפרויקטים המפורטים בדוח זה מתבצעים בדרום ובצפון על ידי היחידה כמהלך שבשגרה. עם זאת, תוך כדי עבודה, התברר כי כדי לחולל שינוי משמעותי יש צורך לרכז מאמצים ומשאבים במהלכים המותאמים מבחינה תרבותית, חברתית, פיזית וארגונית לסביבות אלה.

אוכלוסיית הנכים העולים מאופיינת אף היא כפריפריאלית, בכך שעל אף הצרכים הייחודיים שלה היא אינה זוכה להתייחסות הייחודית הנדרשת. היחידה לנכויות ושיקום ערכה בדיקה ראשונית של הנושא, בשיתוף עם אגף שילוב עולים בג'וינט ישראל ומאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ובשנת 2008 תגובש תכנית התערבות ארוכת-טווח עבור אוכלוסיות אלה.

"בדרום יש רעב גדול לעשייה למען הנכים. הנושא לא קיים מספיק על סדר היום של העוסקים בפיתוח החברתי-כלכלי של הנגב ולכן חסרים אנשי מקצוע מקומיים וחסרים משאבים לפיתוח ולתחזוקת הקיים. דווקא משום כך ניתן, בהשקעה קטנה יחסית, להגיע לתוצאות מאד משמעותיות"
חברה ב"שולחנות עגולים" לקידום מצב הנכים בדרום הארץ

"הפסקתי לנסוע על מדרכות. אני פשוט פוחד לעבור בצמתים וליפול במעבר מהמדרכה לכביש. אני נוסע עם כסא הגלגלים שלי על הכביש, זה יותר בטוח בשבילי."
רחמים אמנו, עמותת "שוויון וצדק לנכים", באר שבע.

עם הפנים לדרום - קידום מעמד הנכים בדרום הארץ (2005 עד 2009)

הרקע לתכנית

אזור הדרום בכלל והנגב בפרט נתפסים בעיני רבים כאזורים פריפריאליים מוחלשים. זאת, בעיקר בשל המשמעות המיוחסת למונח "מרכז", אשר איננה רק גיאוגרפית, אלא גם חברתית, כלכלית ופוליטית. לאזור הדרום מאפיינים ייחודיים, ביניהם: אוכלוסייה גדולה (יותר מחצי מיליון תושבים), שצפויה לגדול במהירות בעקבות העברת בסיסי צבא לנגב; קהילות תרבותיות, דתיות וחברתיות שונות; שטח גיאוגרפי רחב עם פריסה גדולה של אזורים פריפריאליים שונים ומטרופולין אחד – באר שבע. מאפיינים אלה דורשים הסתכלות מערכתית מיוחדת וראייה אזורית בפיתוח שירותים.

הצרכים של התושבים הנכים הם רבים: מנגישות תחבורתית לקויה של תשתיות קיימות; מחסור בשירותים; רמת שירות נמוכה בתחומים: בריאות, חינוך, פנאי, תרבות; בעיות דיור ותעסוקה חריפות. כל אלה דורשים יצירת תשתית ופיתוח מנפים מקומיים ואזוריים לקידום מעמדם של הנכים המתגוררים בדרום הארץ.

התכנית "עם הפנים לדרום" מתמקדת בעולם תוכן המשותף לכ-10% מתושבי הדרום, כ-67,000 תושבים בעלי נכות. בשל המאפיינים הייחודיים של המקום בהיבטים הפיזיים, החברתיים והתרבותיים (והצרכים הרבים), קידום מערך השירותים לנכים בדרום יעשה בראייה אזורית, המרחיבה את אפשרויות שיתוף הפעולה ואיגום המשאבים.

מטרות התכנית

1. לזהות מנפים העשויים לחולל שינוי במעמד הנכים באזור.
2. לקדם פיתוח שירותים חסרים, בעיקר באמצעות עמותות נכים.
3. לקדם את מיצוי השימוש בשירותים ובזכאויות קיימים באמצעות הנגשת המידע.

אוכלוסיית היעד

- נכים מבוגרים החיים בקהילה – צרכנים ופעילים בארגוני נכים.
- אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.

מרכיבי התכנית

- מיפוי מאפיינים ייחודיים לדרום במערך השירותים, הצרכים ודרכי פעולה.
- זיהוי שותפים אסטרטגיים חיצוניים למהלך לצד כוחות מקומיים.
- אימוץ והעתקה של מודלים מוצלחים של תכניות הג'וינט מהמרכז והצפון לדרום.
- בנייתם של פרויקטי-דגל עם פוטנציאל של פריסה ארצית, שבהם נכים או עמותות נכים ממלאים תפקיד מרכזי.
- פיתוח מנהיגות נכים אזורית לקידום שירותים.
- הפעלת ממשק בין-מגזרי ("שולחנות עגולים", פורומים) ליצירת שינוי בתחומים בעלי עניין משותף למגזרים השונים. לדוגמה: הכשרת כוח אדם מקומי, תעסוקה, הסעות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נערכו פגישות עם אנשי מקצוע וקובעי מדיניות הקשורים לאזור וכן עם שותפים פוטנציאליים.
- נערך מחקר מקיף על מצב הנכים בדרום, השירותים הקיימים, הצרכים ומענים אפשריים.
- התקיימו חמישה מפגשים (מאוקטובר 2007 עד מארס 2008) של ארבעה "שולחנות עגולים", בהשתתפות כ-80 איש, בנושאים הבאים: תעסוקה, הסעות, הכשרת אנשי שיקום מקומיים וחיזוק הדיאלוג הבין-ארגוני בבאר שבע ובדרום סביב נושא הנכויות.

- הוחל בבניית שותפויות ובגיוס משאבים לביצוע חלק מהתכניות שנולדו כתוצאה מהדיונים ב"שולחנות העגולים".

פרסומים ודוחות

- ירונה בן-שלום, יפעת שחק ותמרה ברנע (2005). **עם הפנים לדרום – קידום מעמדם של אנשים עם מוגבלות בדרום הארץ – דוח מחקר**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום.

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל, שתי"ל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, ארגוני נכים, עמותות קהילתיות מקומיות.

גלגלי דרום – תכנון ויישום מערך הסעות אזורי לנכים בנגב (2007 עד 2011)

הרקע לתכנית

מזה שנים רבות, אנשים עם נכויות באזור הדרום, ארגוני נכים, מפעילי שירותים לנכים, נציגי רשויות מקומיות ומועצות אזוריות וקובעי מדיניות טוענים, שיש למצוא פתרון לסוגיית ההסעות של נכים – נגישותן, זמינותן והתשלום הנדרש עבורן. צורך זה עולה גם ממחקרים שונים, שבהם נשאלים הנכים מדוע אינם משתמשים בשירותים העומדים לרשותם בתחום הלימוד, העבודה, הפנאי ועוד. תשובתם, לרוב, כי הם נאלצים לוותר על השימוש בשירותים רבים בגלל מגבלות של הסעות.

למרות הצורך החמור לפתור את הבעיה, הפתרונות הקיימים כיום, באמצעות מערכי הסעות יישוביים, של מועצות אזוריות או של ארגונים התנדבותיים, אינם נותנים מענה מספק. גם השיפורים הצפויים בתחבורה הציבורית בתוך הערים, בעקבות יישום פרק הנגישות והתחבורה בחוק שוויון זכויות, לא יפתרו את בעיית הניידות ברחבי הנגב.

ניסיונות שנעשו בעבר להתמודדות עם סוגיה זו מלמדים, כי יש להפעיל גישה חדשה המשלבת ראייה רב-נכותית עם חשיבה אזורית בפיתוח פתרונות חדשניים, שבהם מעורבים ארגונים שונים. לפתרונות שיוכחו כמעשיים בדרום יש פוטנציאל ליישום גם באזורים אחרים בארץ.

מטרות התכנית

מטרת העל של התכנית: למצוא פתרונות חדשניים לבעיית ההסעות של נכים בנגב. היעדים האופרטיביים הם:

1. לגבש קבוצת חשיבה, בעלת ראייה אזורית ורב-נכותית, המעוניינת לקדם את הנושא.
2. ליזום מספר פיילוטים ליישום בנגב במשך שלוש עד ארבע שנים, בליווי הערכה.
3. לחלוק את הידע שפותח עם אזורים אחרים בארץ לקראת יישום אפשרי של פתרונות מוצלחים גם שם.

אוכלוסיית היעד

- נכים מבוגרים החיים בקהילה – צרכנים ופעילים בארגוני נכים.
- אנשי מקצוע וקובעי מדיניות.
- עמותות וארגונים.

מרכיבי התכנית

- עריכת "שולחנות עגולים" בהשתתפות 25 מומחים, נכים, ספקי שירותים, קובעי מדיניות, ועוד.
- סקירת ספרות רלוונטית ולימוד מודלים מוצלחים.
- כתיבת תכנית ליישום פיילוטים על פני שלוש עד ארבע שנים.
- גיוס משאבים לתכנית ובניית השותפות ליישום ולהטמעה.
- ביצוע הפיילוטים, הערכתם והטמעתם.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיים "שולחן עגול" בן חמישה מפגשים.
- גובשו רעיונות לפיילוטים ליישום בשטח. בין הרעיונות הנבחרים: מיצוי השימוש במערכי הסעה ציבוריים והתנדבותיים קיימים; פיתוח מערך הסעה באמצעות נכים בעלי רכבים מוגנים; הגברת המודעות לנושא הבטיחות בהסעות לנכים; הגברת המודעות לזכויות הנכים בתחום הניידות וההסעות; בניית שירות מידע על הסעות לנכים.
- הוחל בבניית שותפויות ובגיוס משאבים לביצוע חלק מהתכניות שנוולדו במפגשי "השולחן העגול".

פרסומים ודוחות

- ירונה בן-שלום, יפעת שחק ותמרה ברנע (2005). **עם הפנים לדרום – קידום מעמדם של אנשים עם מוגבלות בדרום הארץ – דוח מחקר**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום.

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל, שתי"ל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד התחבורה, משרד החינוך, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, ארגוני נכים, עמותות קהילתיות מקומיות, יד שרה, עזר מציון, "התכנית לשיפור הנגישות לנכים בדרום" בסיוע קרן ג'ודי ואליוט כהן, חברת אמאב תחבורה בע"מ.

5. נכים בחברה הערבית בישראל

אוכלוסיית הנכים בחברה הערבית בישראל סובלת ממחסור בשירותים ומחסמים תרבותיים קשים הגורמים להדרה של רבים מהם מזרם החיים המרכזי. אוכלוסייה זו סובלת גם מחוסר במיצוי אפשרויות לימוד, תעסוקה, פנאי, חיי משפחה, ועוד.

חלק מהפרויקטים המפורטים בדוח זה מתבצעים על ידי היחידה לנכויות ושיקום גם בדרום וגם בחברה הערבית כמהלך שבשגרה. עם זאת, תוך כדי עבודה, התברר, כי כדי לחולל שינוי משמעותי יש צורך לרכז מאמצים ומשאבים במהלכים המותאמים תרבותית, חברתית, פיזית וארגונית לאוכלוסייה המגוונת של הערבים, המוסלמים והנוצרים, הבדואים, הדרוזים ואחרים.

לפיכך, בשנת 2005 הוחל בתכנון תכנית התערבות ארוכת-טווח בקרב אוכלוסיות אלה. התכנית נקראת "מסירה" ("מסע") ויישומה החל ב-2006.

ב"מסירה" ארבעה מסלולי פעילות: הקמה וחיזוק עמותות של נכים למען נכים כמפתחי שירותים; הנגשת מידע מותאם תרבות על שירותים וזכויות של נכים; הפעלת פורומים ותכניות לשינוי עמדות בתוך החברה הערבית כלפי נכים; הפעלת "שולחנות עגולים" לחיזוק התיאום הבין-ארגוני בתחום הנכויות.

בנוסף על כך, פועלת רשת מקצועית שבה חברים 30 אנשי מקצוע, נציגי עמותות ונציגים ממשרדי ממשלה. רשת זו מהווה תשתית מקצועית המסייעת ללמידה הדדית, להובלת מהלכים אמזורים וארציים ולקידום יוזמות ושיתופי פעולה.

"אנו מבליים את רוב הזמן בבית, אין מרכזים ופעילות שמתאימה לנו. אנו רוצים לצאת מהבית, אבל אין מקומות ופעילות שנגישה ומתאימה לנו".

"יש משפחות שמתביישות גם לקבל סיוע, כי הן חוששות להיחשף בציבור".

"אנו חושבים שכ-50% מהנכים אינם מודעים לזכויות שלהם. אנשים שיש להם קשרים עם האוכלוסייה היהודית ומוסדות יהודיים יודעים על הזכויות שלהם".

מתוך קבוצת המיקוד שערך מכון אל-ריאדה בקרב נכים ובני משפחה בחברה הערבית, 2005.

"אחרי שני מפגשי ההכשרה הראשונים הייתי חוזר הביתה עצוב ומדוכא גם בגללי וגם בגלל החברה. זאת, בגלל שהבנתי שלפני הקורס לא ראיתי את הנכים ולא התייחסתי אליהם. המפגשים המיוחדים בהכשרה היו בעיקר עם הנכים עצמם - נשים וגברים - שהעירו אותנו והאירו אותם".

דברי אחד האימאמים שהשתתף בתכנית ההכשרה במסגרת תכנית "מסירה", באירוע חלוקת התעודות באקסאל, מאי 2008.

התכנית לקידום מעמדם של אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל ("מסירה" - "מסע") (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

בשעה שמעמדם ושילובם של הנכים בחברה היהודית מתקדם והולך, שיפור מעמד הנכים בחברה הערבית בישראל נמצא עדיין בפיגור רב. הסיבות לכך תלויות בגורמים ממלכתיים ומקומיים וגם בנכים עצמם, המתקשים לחולל את השינוי הנדרש ללא סיוע משמעותי. עם זאת, בהדרגה, גם בחברה הערבית מתפתחים בשנים האחרונות מודלים מוצלחים של פעילות, של שירותים ושל עמותות נכים למען נכים. במסגרת כל אלה מתפתחים גם נכים מנהיגים. על רקע זה בחרה היחידה לנכויות ושיקום לפתח תכנית התערבות כוללת, הבנויה על מינוף מודלים מוצלחים ופיתוח שירותים ותכניות, העשויים ליצור שינוי מערכתי. כל זאת, באמצעות אנשי מקצוע ונכים מהחברה הערבית.

מטרות התכנית

1. ליצור שינוי משמעותי במעמד הנכים בחברה הערבית בישראל.
2. לפתח שירותים מותאמים לתנאים הייחודיים בחברה הערבית.
3. להקים תשתית ארגונית וחברתית, שתמשיך את המהלך לאורך זמן.

אכלוסיית היעד

- נכים ובני משפחותיהם.
- עמותות נכים.
- אנשי מקצוע מהשירותים הפורמליים.
- קובעי מדיניות וסוכני שינוי בחברה הערבית.

מרכיבי התכנית

- תכנון והפעלה של תכנית כוללת, ארבע שנתית, הכוללת את מסלולי הפעילות הבאים:
- חיזוק עמותות של נכים ומשפחותיהם וטיפול מנהיגות של נכים.
 - הנגשת מידע מותאם תרבות.
 - שינוי עמדות וסטריאוטיפים בחברה הערבית ביחס לנכים.
 - קידום הידברות בין-מגזרית סביב פיתוח שירותים לנכים ולמשפחותיהם.

הפעילות שבוצעה עד כה

- בוצע שלב התכנון בהשתתפות כ-50 אנשי מקצוע ונכים מהחברה הערבית וחמישה גופי מחקר והוקמה רשת מקצועית הנפגשת באופן שוטף.
- הופק דוח מקיף על מצב הנכים בחברה הערבית בישראל (בשפות: עברית, ערבית ואנגלית).
- הוחל בביצוע תכנית התערבות ארבע שנתית. 14 הפרויקטים המיושמים בשטח יפורטו בהמשך פרק זה. ביישום הפרויקטים מעורבות 11 עמותות והם מתבצעים ב-34 יישובים בצפון, במשולש ובדרום. (ראה עמודים 64-45).
- פועלת רשת מקצועית, שבה משתתפים 30 אנשי מקצוע, נציגי עמותות ונציגים ממשרדי ממשלה.

הערכה

התכנית תלווה בהערכה שוטפת על כל מרכיביה. לקראת סיום התכנית תתבצע הערכה חיצונית.

פרסומים ודוחות

- אביטל סנדלר-לף ויפעת שחק (2005). הנכים בחברה הערבית בישראל: הזדמנות לשינוי חברתי. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (בעברית, ערבית ואנגלית).
- נורית שטרסברג (2005). סקירת ספרות על מוגבלות בחברה הערבית בישראל. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- רות אפרתי (2005). סקירת השירותים לנכים במגזר הערבי, מכון הנרייטה סאלד (דוח פנימי).
- נאיף אבו-שרקיה ומאג'ד אגבריה (2005). צרכים, עמדות ותפיסות של נכים בני 21+ ובני משפחתם בחברה הערבית, ממצאים מקבוצות מיקוד. "אל-ריאדה" (דוח פנימי).
- אמין פארס (2005). הנכים בחברה הערבית – מנקודת מבט נותני השירות. "איקונומיק אנליסיס" (דוח פנימי).
- ד"ר חאלד אבו-עסבה ואמירה קראקרה (2005). מיפוי וניתוח פרויקטים בתחום שיקום נכים בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. מכון מסאר (דוח פנימי).
- ראווה לוסייה ואביטל סנדלר-לף (2005). "קהילה נגישה" בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, החברה למתנ"סים (דוח פנימי).
- ראווה לוסייה ואביטל סנדלר-לף (2005). "עמית לעמית" - אנשי מקצוע נכים פועלים למען קהילתם. ג'וינט ישראל (דוח פנימי).

דפי מידע ועלוניים (בערבית)

- "קהילה נגישה". החברה למתנ"סים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ג'וינט ישראל, משרד החינוך, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי.
- חיים בטוחים לנכים: שימוש באביזרי עזר, מילב"ת וג'וינט ישראל.
- אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית בהליך הפלילי. "בזכות" וג'וינט ישראל.
- חוק שיקום נכי נפש בקהילה. בזכות וג'וינט ישראל.
- עלון מוקד המידע ופניות הציבור לזכויות ושירותים.
- זכויות אנשים חירשים וכבדי שמיעה. "בזכות", המכון לקידום החירש, ג'וינט ישראל (בהכנה).
- בית בקהילה לאנשים עם מוגבלות שכלית. "בזכות" וג'וינט ישראל (בהכנה).

שותפים ומממנים

התכנית מתבצעת על ידי ג'וינט ישראל בשיתוף פעולה עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הפנים – האגף לעדות דתיות, המוסד לביטוח לאומי, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים, רשויות מקומיות.

עמותות: אל-אמל, אלמנארה לקידום העיוורים הערבים בישראל, ארגון מעונות נצרת – מרכז אלטופולה, אשל – האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים לזקנים, ארגון "בזכות", החברה למתנ"סים, המכון לקידום החירש בישראל, מילב"ת, שתי"ל.

מסאר - מכון מחקר, תכנון וייעוץ חינוכי, מומחים מהאקדמיה.

מממנים: איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה, הפדרציה היהודית של שיקגו, משפחת גרינברג - אוטווה, משפחת פל, קרן אלפרד באדר.

המימון המרכזי של התכנית הוא מקרן אנונימית.

תכנית "אלעד" - פיתוח מנהיגות מקצועית לפיתוח שירותים בקרב אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

מנהיגים נכים בחברה הערבית, מנהלי עמותות ופעילים מרכזיים בהן, חסרים, לעתים, את הכלים הנחוצים והמיומנויות הנדרשות למינוף פעילותם ולהתמקצעותם. תכנית "אלעד" מקדמת את פעילותם של אנשי מקצוע עם מוגבלות למען קהילתם, מסייעת להם להתמקצע בפיתוח, בניהול ובהפעלת שירותים לאנשים עם מוגבלות.

מטרות התכנית

1. לפתח מנהיגות מקצועית לקידום אנשים עם מוגבלויות בחברה הערבית בישראל.
2. לגבש תפיסת תפקיד של מנהיגות המשלבת ידע אישי-אינטואיטיבי עם ידע מקצועי ומערכתית.
3. להקנות ידע ומיומנויות ניהול ומנהיגות רלוונטיות לפיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות.
4. לפתח קבוצת עמיתים לומדת וליצור תשתית לשיתופי פעולה בין-ארגוניים לקידום הנושא במגזר הערבי בישראל.

אוכלוסיית היעד

- נכים ערבים הפעילים בעמותות למען נכים.
- נכים ערבים פעילים, שאינם שייכים למסגרת כלשהי.

מרכיבי התכנית

- התכנית מתבססת על התאמתה לחברה הערבית של תכנית "אלעד" - לפיתוח מנהיגות מקצועית בקרב אנשים עם מוגבלות, שהתקיימה ב-2005 ופותחה על ידי הג'וינט אלכ"א ושתי"ל.
- התכנית כוללת קיום קורסים לפיתוח מנהיגות מקצועית של ערבים עם נכויות בישראל בצפון, במשולש ובדרום. הקורס הראשון יועד לתושבי הצפון. על בסיס הניסיון שמצטבר מהפעלתו מתוכננים באזורים האחרים (במשולש ובדרום).

הפעילות שבוצעה עד כה

- הסתיים קורס "אלעד" בצפון הארץ, שבו לקחו חלק 16 פעילים (6 נשים ו-10 גברים).
- שניים מבוגרי הקורס יזמו והקימו את מרכז אֶל שִׁיבָאע (המפרש) - נכות ואומנות בשפרעם. המרכז יקדם את נושא המודעות לצורכי הנכים בקהילה ובתקשורת, ייתן ייעוץ לנכים ויעודד אומנים נכים.

הערכה

הפעילות מלווה בטופסי משוב ותלווה בהערכה.

שותפים ומממנים

שתי"ל וג'וינט ישראל.

פורום נשים עם מוגבלות ופעילות למען הורים עם מוגבלות (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

מבחינה מגדרית, קיים פער בין נשים לגברים בתוך אוכלוסיית הנכים. הנשים הנכות הערביות סובלות יותר מן הגברים במובנים של תדמית ויחס החברה אליהן. הנשים הנכות מבודדות חברתית, נכותן, יחד עם חוסר יכולתן, במקרים רבים, להקים תא משפחתי או לצאת לעבודה, מעצימים את התחושות האישיות הקשות ואת דימוין העצמי הירוד. בנוסף על כך, מתקשות הנשים בהשגת מידע, שרובו בעברית. מצב זה מגביר את תלותן בקרובים, בסביבה ובגופים המטפלים.

העצמת נשים עם מוגבלות בחברה הערבית וקידום מעמדן הוא נושא שאיננו מקבל תשומת לב ראויה. רק עמותות מעטות שמות בראש סדר עדיפותן את הנושא של קידום נשים עם מוגבלות.

מטרות התכנית

1. לחזק את מעמדן של נשים עם מוגבלות.
2. להקים קבוצות העצמה ופורום נשים שיפעלו לקידום מעמדן של נשים עם מוגבלות בחברה הערבית.
3. ליצור שינוי עמדות כלפי נשים נכות בקהילה.

אוכלוסיית היעד

נשים עם מוגבלות באזור נצרת והצפון.

מרכיבי התכנית

- קיום ראיונות עומק אישיים עם נשים עם מוגבלות בצפון לזיהוי תחומי פעילות ייחודיים, תכניות פעולה וגיוס נשים לפעילות הפורום.
- הקמת קבוצות העצמה לנשים.
- הקמת פורום נשים עם מוגבלות.
- פעילות קהילתית למען נשים עם מוגבלות ושינוי עמדות כלפי הנשים הנכות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- החלו לפעול שלוש קבוצות העצמה של נשים עם מוגבלות בנצרת, בתמרה ובפקיעין, שבהן לוקחות חלק 50 נשים נכות מהאזורים הסובבים.
- התקיימו הרצאות ואירועים.
- בוצעה פעילות לשינוי עמדות.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

שותפים ומממנים

ארגון מעונות נצרת – מרכז אלטופולה וג'וינט ישראל.

קידום העיוורים הערבים (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

קבוצת העיוורים הערבים זוכה ליחס של רחמים, נתפסת כמוגבלת וכחסרת יכולות ומהווה נטל על החברה. בנוסף על כך, סובלים אנשים עיוורים מאי-שוויון הזדמנויות בתחומים חברתיים חיוניים, בראשם, שלילת הזדמנות שווה להשתלב במשק התעסוקתי וחוסר אמון בזכות האדם העיוור הערבי לעצמאות ולהקמת משפחה.

מטרות התכנית

1. לפעול לשילוב חברתי של העיוורים הערבים בתחומי החברה השונים: תעסוקה, קהילה והשכלה.
2. לפעול לשינוי עמדות כלפי העיוורים ולמען הכרה בהם כאנשים בעלי יכולות ייחודיות.
3. לפעול להעצמתם של עיוורים ערבים והנעתם להגיע להישגים גבוהים.
4. להגביר את האינטראקציה בין העיוורים הערבים לבין עצמם.

אוכלוסיית היעד

- אוכלוסיית העיוורים הערבים.
- תלמידי בתי ספר וסטודנטים.
- אנשי מקצוע.
- בני משפחה.

מרכיבי התכנית

- חינוך והעלאת המודעות לזכויות העיוורים וחשיבות השתתפותם בחיי החברה.
- קיום סדנאות בנושאים שונים המותאמים לתלמידי בתי ספר, לסטודנטים באוניברסיטה ולאנשי מקצוע בנושא חשיפה לעולם העיוורים, לזכויותיהם ולצורכיהם.
- פעילות לשינוי עמדות כלפי העיוורים.
- עריכת ימי עיון וסדנאות לימודיים להורי העיוורים, לצורך הכוונתם והנחייתם כיצד להתמודד עם הצרכים של ילדיהם העיוורים.
- הקמת קבוצות אזוריות לעזרה עצמית והגברת המודעות העצמית אצל העיוורים הערבים. קבוצות אלה תפעלנה לשילוב העיוורים הערביים בחיי היומיום ובשוק העבודה, ומתוכן תצמח קבוצת עיוורים מנהיגים, שבכוחה יהיה להשפיע ולקדם את איכות חייהם של העיוורים.
- הפעלת קו-סיוע טלפוני בשעות מסוימות במהלך השבוע.
- היערכות לשעת חירום אישית וכללית: הכשרת מתנדבים לסיוע לאוכלוסיית העיוורים וכבדי הראייה בשעת חירום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיימו מספר קורסים:
 - קורס העצמה לעיוורים בשפרעם.
 - קורס העצמה לקבוצת עיוורים בנצרת (נור אלחיאת).
 - קורס הכשרה למתנדבים לסיוע לעיוורים בשעת חירום.
- הוקמה קבוצת תמיכה ומנהיגות לסטודנטים ערבים עיוורים באוניברסיטת חיפה.
- נערך כנס סביב יום הנכה הבינלאומי 2007.
- בקורסים ובקבוצות התמיכה השתתפו יותר מ-50 איש. בכנס השתתפו כ-900 איש.
- שכנוע עיריית נצרת להקצות לעמותת אלמנארה פינה של ספרים בברייל בספרייה העירונית.

הערכה

הפעילות תלויה בהערכה.

שותפים ומממנים

עמותת אלמנארה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים – השירות לעיוור וג'וינט ישראל.

"מודל הצלחה" בנגב: אנשים בדואים חירשים וכבדי שמיעה מדריכים ילדים עם מוגבלות דומה (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

מספר האנשים החירשים באזור הנגב מוערך בכ-3,000. האזור מתאפיין בפזורה גיאוגרפית גדולה יחסית, ריחוק מהשירותים למען אוכלוסיות של חירשים וכבדי שמיעה המרוכזים באזור המרכז, כמו גם מיעוט של שירותים למען אנשים חירשים וכבדי שמיעה ובני משפחתם. לאוכלוסייה הבדואית בנגב מאפיינים ייחודיים נוספים: שיעור גבוה במיוחד של אנשים חירשים.. הבדואים החירשים וכבדי השמיעה סובלים ממחסור בשירותים מותאמים ונגישים (מבחינת מיקום, תרבות ושפה); הם חווים קושי לתקשר עם הסביבה השומעת ולקלוט מידע וידע מן הסביבה. חלקם אף חווים ניתוק מאמצעי התקשורת האלקטרונית. בנוסף על כך, קיים מחסור באנשי מקצוע דוברי ערבית ושפת סימנים, מחסור בתשתיות מותאמות במוסדות החינוך הקיימים וקשיים תחבורתיים, בעיקר ברחבי הכפרים הבלתי מוכרים.

מטרות התכנית

1. לפתח מנהיגות מקומית ולהעצים אנשים חירשים וכבדי שמיעה.
2. להביא לשינוי עמדות בקרב אנשי מקצוע, הורים ורשויות לגבי אנשים חירשים וכבדי שמיעה.
3. לאפשר התנסות ראשונית בתעסוקה לאנשים חירשים וכבדי שמיעה.
4. לפתוח ערוצי תקשורת בין אנשים חירשים וכבדי שמיעה לבין החברה הכללית.
5. לאפשר לילדים חירשים וכבדי שמיעה לרכוש כלים ודרכים להתמודדות עם מוגבלותם.

אוכלוסיית היעד

אנשים חירשים וכבדי שמיעה, בדואים מאזור הנגב.

מרכיבי התכנית

- בניית קבוצות של מדריכים חירשים בדואים (גברים ונשים בנפרד), שמתוכם תצמח שכבת מנהיגות.
- פיתוח תכניות להצמחת שכבת מנהיגות בקרב הבוגרים החירשים.
- פיתוח תכנית הדרכה לילדים חירשים וכבדי שמיעה, המבוססת על התכנית "מודל הצלחה", תוך התאמה תרבותית לבדואים בנגב.
- הפעלת תכניות וסדנאות לילדים חירשים על ידי המדריכים החירשים
- יצירת שותפות עם גורמים באזור, כולל אוניברסיטת בן גוריון, שתי"ל, ועוד על מנת לעודד השכלה וצמיחה של קבוצת המנהיגים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הפעלת התכנית "מודל הצלחה" ל-70 תלמידים עם שמונה מדריכים חירשים בבתי הספר ביישובים: שגב שלום, אל סייד, ערערה בנגב.
- התקיים קורס העצמה לבוגרי בית ספר "אונים" בכפר סבא, שהם בדואים חירשים וכבדי שמיעה מהנגב, השוהים בפנימיית בית הספר.
- התקיים מפגש ראשון במסגרת "שולחן עגול" של התכנית "מודל הצלחה" בנגב להיכרות ולתיאום בין הגופים הפועלים ונותנים שירותים לחירשים ולכבדי שמיעה בדואים בנגב. במפגש לקחו חלק נציגים של המכון לקידום החירש, הג'וינט, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, הקרן למפעלי שיקום, תב"ת ונציגי חירשים בדואים.
- מתקיימות שתי קבוצות העצמה ומנהיגות נפרדות לצעירות ולצעירים חירשים וכבדי שמיעה בדואים במתנ"ס בחורה. סך הכול משתתפים בקבוצות כ-35 נשים וגברים מהיישובים הבדואים השונים בדרום.

- הוחל בתכנון פרויקט משותף עם ארגון "רופאים לזכויות אדם" ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, שבמסגרתו סטודנטים יערכו מחקר על נגישות במתן שירותים רפואיים לחירשים בכפרים הבדואים.
- מתקיים שיתוף פעולה עם שתי"ל לבניית קבוצה/עמותה לפעילות חירשים.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

עלון זכויות לאנשים חירשים וכבדי שמיעה, בשיתוף המכון לקידום החירש בישראל ו"בזכות" (בערבית, בהכנה).

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש וג'וינט ישראל.

קידום מעמדם של בעלי היכולות הייחודיות בעיר סח'נין ובאזור (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

למרות הפעילות הקיימת למען נכים בעיר סח'נין, נתוני המחלקה לשירותים חברתיים במקום מצביעים על מחסור במסגרות ובשירותים המיועדים לנכים. שירותים אלה יכולים לסייע לנכים להשתלב בחיי החברה והתעסוקה של הקהילה המקומית וכן לנצל את ההון האנושי הטמון בהם. הנכים חווים בדידות ושעמום, ולעתים אף תחושה של חיים ללא מטרה או תכלית. מכאן עלה הצורך להביא למינוף מעמד הנכים ביישוב ובאזור כמובילי שינוי חברתי בתוך הקהילה.

מטרות התכנית

1. להעצים את מעמד אוכלוסיית בעלי היכולות הייחודיות בעיר סח'נין ובאזור.
2. לחזק ולעודד את הכישורים האישיים ואת המימוש העצמי של בעלי היכולות הייחודיות.
3. לחזק את עמותת "אל-אמל" שהקימו הנכים ביישוב.
4. לעצב וליצור אקלים חברתי חיובי, שיקלוט את בעלי היכולות הייחודיות כתושבים עם פוטנציאל.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם מוגבלות בעיר סח'נין והאזור, בגילאים 18 עד 65.

מרכיבי התכנית

- בניית מנהיגות נכים יישובית.
- הפעלת סדנאות העצמה, חוגים, קורסים שונים כפעילות תרבותית שתיתן חיזוק לתשתית הקהילתית והחברתית של הנכים בתוך היישוב.
- ייעוץ אישי לנכים על מנת לחזק ולעודד כישורים ומימוש עצמי.
- ארגון ימי עיון מקומיים ואזוריים בנושאים הקשורים לסוגיות רלוונטיות לחיי הנכים, כמו: זכויות נכים, הנגשת מקומות ציבוריים.
- חיזוק קבוצות של מתנדבים נכים, הכשרתם ושילובם בחיי מוסדות הקהילה.
- הקמת קבוצות העצמה לנשים עם יכולות ייחודיות.
- בניית שותפויות עם מוסדות וקרנות כדי לחזק את תשתית הפעילות של עמותת "אל-אמל".

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיימו קבוצות העצמה ל-55 צעירים עם מוגבלות, סדנה בחינוך מיני, סדנת אמנות, סדנת קרוא וכתוב.
- נערכו אירועים והרצאות, ביניהם אירוע לרגל יום הנכה הבינלאומי, בהשתתפות כ-350 איש.
- נפתח סניף מילב"ת לייעוץ בנושא אביזרי עזר. זהו הסניף הראשון שנפתח בחברה הערבית.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

שותפים ומממנים

עמותת "אל-אמל", עיריית סח'נין, מילב"ת, משרד הרווחה והשירותים החברתיים וג'וינט ישראל.

הרחבת "קהילה נגישה" בחברה הערבית (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

תכנית "קהילה נגישה" פועלת בחברה היהודית והערבית להסרת מחסומים ומכשולים סביבתיים, חברתיים ותקשורתיים בפני הנכים. זאת, כמפתח לשילוב אמיתי של אנשים עם נכויות בקהילה ונשים עם נכויות באופן ארצי. התכנית כוללת: הקמת "שולחן עגול" יישובי, מיפוי צרכים, פיתוח תכניות פנאי, הכשרת פעילים, הסברה, הנגשת מידע, ועוד. במסגרת "מסירה" התרחבה הפעילות של "קהילה נגישה" בחברה הערבית: משמונה יישובים ל-13 (מתוך 45 יישובים). בין הקהילות החדשות, שתיים הן ביישובים הבדואים בדרום. בכל התכניות מושם דגש רב על התייחסות לנכים בחברה הערבית.

מטרות התכנית

1. לבנות תשתית של כ-150 פעילים נכים בחמישה יישובים ערבים נוספים.
2. לסייע לכ-500 אנשים נכים שייחוו מהשירותים השונים שיפותחו במסגרת התכנית.
3. להנגיש לתושבים עם נכויות את תהליכי קבלת החלטות הנוגעות לחייהם.
4. לפתח תכניות למתן מענה לצרכים ייחודיים לאנשים עם נכויות.

אוכלוסיית היעד

- אנשים עם מוגבלות ביישובים הערביים, שבהם תופעל התכנית.
- מקבלי החלטות ביישובים.

מרכיבי התכנית

- מינוי שני רכזים ערבים לאזור הצפון והמשולש ולאזור הנגב על מנת לחזק את הפעילות ביישובים הערביים.
- כינוס נציגים של כל היישובים הפעילים בתכנית ביישובים הערביים ארבע פעמים בשנה לצורכי למידה ותכנון מהלכים חברתיים וליצירת רשת חברתית.
- גיוס כ-30 פעילים בכל יישוב ערבי (חדש וותיק בתכנית) והכשרתם בקורס פעילים.
- הרחבת הנהלים (אנשים עם מוגבלות) משירותים המיועדים לנכים וללא נכים ביישוב.
- הכשרת יועצים עמיתים והקמה של מרכז לייעוץ עמיתים.
- פיתוח פעילות פנאי לנכים ביישוב.
- ייזום פעילות על ידי הפעילים, בהתאם לצרכים בכל יישוב: שינוי עמדות, הסברה, הוצאת חומרים, פרסום, הגברת הנגישות ביישוב, ועוד.
- השתתפות הנכים בפעילויות עירוניות המיועדות לנכים בפרט ולציבור הרחב בכלל, השתתפות נכים במוקדי קבלת החלטות.
- הכשרת פעילים ליצירת מוקדים לתיאום בין-ארגוני של שירותים לנכים ברמה היישובית.

הפעילות שבוצעה עד כה

- חוזקה הפעילות ביישובים הוותיקים: ביסוס תשתיות הפעולה הקיימות ותחזוקת הפעילים, גיוס נוסף של פעילים והכשרתם לפעילות בתכנית.
- החלה פעילות ביישובים חדשים. נערכו ערבי חשיפה לתכנית וגיוסו פעילים. בחלק מן היישובים החל קורס פעילים. חלק מן הקהילות פתחו במסע הסברה יישובי.
- במסגרת התכנית, פועלים כיום היישובים הוותיקים: דלית אל כרמל, תמרה, נצרת, סח'נין, (צפון); אום אל פאחם, קלנסואה (במשולש) וכן היישובים החדשים: בועינה נוג'דאת, דבוריה, כפר מנדא בצפון; בקה אל גרבייה וכפר קרע במשולש; חורה וכסיפה בדרום. סך הכול כ-150 פעילים.
- התקיימו שישה מפגשים של הרכזים והפעילים בתכנית. בכל מפגש השתתפו כ-60 רכזים ופעילים מן היישובים הערביים, שבהם פועלת התכנית (כל מפגש התקיים ביישוב אחר הפעיל בתכנית).

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

▪ עלון קהילה נגישה (בערבית).

שותפים ומממנים

החברה למתנ"סים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, משרד החינוך, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותות נכים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה וג'וינט ישראל.

המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע ובדרום: חיזוק הפעילות בקרב הבדואים (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

בשנת 2005 הוקם המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע, המספק שירותים לאנשים עם נכויות (ראה עמ' 12-13). המרכז מנהל ומופעל על ידי אנשים עם נכויות. בעמותת "שוויון וצדק לנכים", המפעילה את המרכז, חברים כ-1,500 איש, מתוכם כ-400 בדואים. המרכז מספק מגוון שירותים שמהם נהנים נכים יהודים ובדואים. שירותים אלה הם: "ייעוץ עמיתים" – מתן מידע על זכויות, שירותים וידע "מן החיים", הכשרה במיומנויות חיים (ניהול תקציב ביתי, ניהול חיים עם מגבלה), קבוצות תמיכה, סינגור בנושאים הקשורים לנכים ופעילות חברתית. הג'וינטי היה שותף להקמת המרכז יחד עם העמותה ועיריית באר שבע, בסיוע המוסד לביטוח לאומי, קרנות ותורמים פרטיים. היחידה לנכויות ושיקום מלווה את המרכז בייעוץ ובמימון.

מטרות התכנית

1. לפתח מסגרת של ייעוץ עמיתים לחברה הבדואית.
2. לספק מידע בנושא שירותים וזכויות.
3. להרחיב את מעגל הבדואים הנכים המגיעים מיישובים מרוחקים למרכז בבאר שבע ונהנים משירותיו המגוונים.

אוכלוסיית היעד

נכים בדואים בנגב, החברים במרכז לחיים עצמאיים.

מרכיבי התכנית

- ייעוץ עמיתים לחברה הבדואית על ידי נכים בני החברה.
- קבוצות תמיכה לנכים ולבני משפחה.
- הגברת הפעילות הקיימת בקרב החברה הבדואית ועידוד יוזמות חדשות.
- פעילות סינגור לשיפור הנגישות הפיזית.

הפעילות שבוצעה עד כה

- נערכים כנסים ואירועים, ביניהם אירוע ליום הנכה הבינלאומי.
 - נקלטה רכזת ייעוץ עמיתים חדשה לחברה הבדואית, נכה מהיישוב לקיה.
 - הוחל במיפוי נגישות של מוסדות ציבור ביישובים הבדואים.
 - החלה הסברה בבתי ספר בדואים להגברת המודעות לנכים.
 - נערכות הרצאות להורים להגברת המודעות לנכים.
 - נמשכת השתתפות הנכים הבדואים בקבוצות תמיכה, בסדנה לאומנות ובפעילות חברתית: ימי כיף, חלוקת חבילות שי (למיעוטי יכולת) בחגים.
- סך הכול השתתפו בפעילות כ-300 נכים בדואים.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

עלון המתאר את מטרות המרכז ואת השירותים הניתנים על ידו.

שותפים ומממנים

המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע הוקם על ידי עמותת "שוויון וצדק לנכים", במימון ובשיתוף ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, עיריית באר שבע, משפחת פל, משפחת גרינברג - אוטוה, הפדרצייה היהודית של שיקגו ותורם אנונימי.

מוקד מידע וסדנאות למיצוי זכויות ושימוש בשירותים (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית, אף יותר מאשר בחברה הכללית, אינם מודעים לזכויותיהם הבסיסיות ולשירותים הקיימים עבורם וחסרים להם ידע וכלים להגיע למידע המתאים. התכנית מבוססת על התאמת שיטות העבודה למאפיינים התרבותיים ולשפה של החברה הערבית כמפתח להצלחה בעת הנגשת המידע לחברה זו.

מטרות התכנית

1. להעלות את המודעות בקרב אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית לזכויותיהם, לשירותים שפותחו עבורם וליוזמות חדשניות.
2. להקנות לנכים ערבים כלים למיצוי זכויות וללוותם בתהליכים למיצוי זכויותיהם.
3. לעורר מודעות בקרב עמותות וגורמים מטפלים לזכויות בתחום ולדרכים שבהן הם יכולים לסייע לאנשים עם מוגבלות למצות את זכויותיהם.

אוכלוסיית היעד

- אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית.
- בני משפחה.
- עמותות הנותנות שירותים לאנשים עם מוגבלות.
- אנשי מקצוע.

מרכיבי התכנית

- הפעלת מוקד ארצי לפניית הציבור בשפה הערבית.
- איתור הגורמים שכבר פועלים בחברה הערבית למען נכים ובניית שותפות עמם להפצת הידע ולמיצוי הזכויות.
- העברת סדנאות להקניית ידע על זכויות בתחומים שונים וכלים למיצוין.
- מתן ייעוץ משפטי וייצוג משפטי במקרים מתאימים.
- הפקת חומרים בשפה הערבית על זכויות ועל פעילות המוקד.
- תיעוד הפונים והפניות למוקד.
- התכנית מופעלת על ידי רכז/ת מהחברה הערבית.

הפעילות שבוצעה עד כה

- עד כה השתתפו בסדנאות כ-950 איש, בהם נכים, בני משפחה ואנשי מקצוע; כ-800 איש פנו למוקד המידע. יצוין, כי מספר האנשים שנהנו כתוצאה מפנייתם למוקד המידע גבוה יותר, זאת מאחר שחלק מן הפניות הן מערכתיות ונוגעות למספר רב של אנשים.
- סיוע להקמת מוקד מידע מקומי בנושא זכויות ושירותים באמצעות מתנדבים שהוכשרו לכך וליווי מקצועי של "בזכות".

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

- הוצאו דפי מידע, כרזות ומגנטים לפרסום מוקד המידע.
- הופקו עלונים בשפה הערבית העוסקים בזכויות בנושאים הבאים: אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית בהליך פלילי, חוק שיקום נכי נפש בקהילה.

- דפי מידע בנושאים: שילוב תלמידים עם צרכים מיוחדים בבתי ספר רגילים.
- "בית בקהילה לאנשים עם מוגבלות שכלית".
- זכויות של אנשים חירשים וכבדי שמיעה (בערבית, בהכנה, בשיתוף המכון לקידום החירש).

שותפים ומממנים

בזכות - המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלות וג'וינט ישראל.

שירותי מידע והדרכה בנושא עזרים (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

קיים מחסור בידע, בהכוונה ובייעוץ בשפה הערבית בכל הנוגע לאביזרי עזר. הנגשת מידע ומתן ייעוץ בשפה זו, על ידי אנשי מקצוע המתמחים בתחום פתרונות טכנולוגיים (אביזרי עזר) ועל ידי אנשים עם נכויות מהחברה הערבית, יביאו לניצול אמצעים ופתרונות קיימים ולשיפור איכות חייהם של אנשים עם מוגבלות.

מטרות התכנית

להנגיש לחברה הערבית את הידע והשירותים הניתנים על ידי מילב"ת. מילב"ת עוסקת במתן מידע, בייעוץ ובהדרכה בכל הקשור לאביזרי עזר, להתאמת הסביבה ולפתרון בעיות באמצעות טכנולוגיה מסייעת בכל תחומי החיים.

אוכלוסיית היעד

- נשים וגברים עם נכות ובני משפחותיהם, בקהילה ובמסגרות שונות.
- אנשי טיפול וחינוך מכל התחומים הרלוונטיים: מקצועות רפואה ורפואה נלווית, מורים לחינוך מיוחד, מטפלים אישיים, עובדים סוציאליים, עובדי שיקום.
- בעלי מקצוע ומקבלי החלטות בקהילה בתחומים רלוונטיים: ארכיטקטים, מנהלי מסגרות טיפוליות, מנהלי מוסדות.

מרכיבי התכנית

- מתן הרצאות ועריכת סדנאות בערבית, בכל רחבי הארץ, המיועדות לעודד את האוכלוסייה לנצל אמצעים ופתרונות קיימים (אביזרי עזר בעיקר). זאת, לשיפור איכות החיים של אנשים עם מוגבלות ולהגברת העצמאות התפקודית שלהם.
- הפעלת מוקד מידע בנושא עזרים ומתן שירותי ייעוץ במילב"ת על ידי איש מקצוע דובר ערבית.
- הכשרת מתנדבים למתן מידע ושילוב של אנשים עם נכויות מהחברה הערבית במתן השירות.
- ייזום "שולחנות עגולים" כדי להביא להידברות, להחלפת מידע ולשיתופי פעולה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיימו כ-100 סדנאות, שבהן השתתפו כ-2,000 נכים, בני משפחה ואנשי מקצוע.
- הוקם סניף מילב"ת ("מילב"תון") בעמותת "אל-אמל" בסח'נין. בסניף ניתן ייעוץ בכל הקשור לאביזרי עזר.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

חוברת "חיים בטוחים לנכים" בשפה הערבית, המתארת את נושא השימוש באביזרי עזר בליווי דוגמאות וצילומים.

שותפים ומממנים

מילב"ת - המרכז הישראלי לאביזרי עזר, בינוי ותחבורה לנכה, עמותת "אל-אמל" וג'וינט ישראל.

התאמת התכנית "מחשב לכל גיל" לאנשים נכים (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

אשל – האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים לזקנים מפעילה, מזה כעשר שנים, את התכנית "מחשב לכל גיל", המיועדת לאוכלוסיית הזקנים בישראל. התכנית בנויה על העיקרון של קירוב מיומנויות המחשב וטכנולוגיית המידע לזקנים ככלי לשיפור איכות חייהם. הרעיון העומד מאחורי היוזמה המשותפת לאשל וליחידה לנכויות ושיקום הוא להתאים את התכנית מבחינה תרבותית לחברה הערבית ולאפשר לאנשים עם מוגבלות ליהנות ממנה.

מטרות התכנית

1. לקרב אנשים עם מוגבלות לעולם המחשבים, להקנות להם מיומנויות מחשב וטכנולוגיית מידע ככלי לשיפור איכות חייהם.
2. לאפשר הנגשת מידע, מותאם תרבות.
3. להפעיל אנשים עם מוגבלות לשינוי עמדות בקרב הציבור הרחב כלפי אנשים עם מוגבלות.

אוכלוסיית היעד

אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית.

מרכיבי התכנית

- הפעלת מתנדבים, רובם נכים, אנשים המשתמשים במחשב, אשר מלמדים מיומנויות אלה לאנשים נכים ללא ידע או בעלי ידע מועט במחשבים.
- הכשרת המתנדבים במיומנויות הדרכה ולימוד.
- מתן הזדמנות הוגנת לנכים להתיידד עם המחשב; יוצרת אווירה תומכת ומעודדת לימוד; מאפשרת עבודה בסביבה נגישה (פיזית) ובהלימה לצרכים; מבטיחה זמינות של טכנולוגיות מתאימות ולימוד ללא תשלום כחלק מסל שירותים או במחיר סמלי ביותר.
- מתן דגש לנושאים, כמו: קשר ותקשורת, נגישות למידע, יצירת קהילה, פעילות פנאי, השתלבות בעולם טכנולוגי מתקדם.
- מתן אפשרות לעבודה פרטנית – אחד על אחד (מתנדב ולומד), התאמה אישית ללומד בהתאם ליכולותיו ולרצונותיו, קצב לימוד מדורג, הבטחת הישג והצלחה, הקניית תחושת ביטחון ביכולת, התאמה לרמת התפקוד (תנאי הכרחי).

הפעילות שבוצעה עד כה

- החל פיילוט באום אל פחם, שבו לקחו חלק שמונה מתנדבים נכים.
- נערכו מפגשי הדרכה למתנדבים והחלה הטמעת התכנית. המתנדבים החלו ללמד אנשים עם מוגבלות את מיומנויות המחשב.

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל, אשל – האגודה לתכנון ופיתוח שירותים לזקנים בישראל.

הנגשת אתר "סלע" לחירשים ולכבדי שמיעה בחברה הערבית (2008 עד 2009)

הרקע לתכנית

האינטרנט מהווה כלי להעצמה ולפיתוח אוריינות והוא מאפשר תפקוד עצמאי בחיי היומיום. הדבר נכון בייחוד באוכלוסייה הסובלת ממיעוט משאבים, מחסור במקורות ידע פיזיים ובהנגשה. האינטרנט מאפשר לגשר על המחסומים התקשורתיים, החברתיים והתפקודיים ומסוגל לספק מענה יעיל לאנשים חירשים וכבדי שמיעה.

בשנת 2006 נחנך אתר האינטרנט על-שם ד"ר ישראל סלע ז"ל. האתר הוא מרכז מידע מקוון המיועד לאנשים חירשים וכבדי שמיעה, לבני משפחותיהם ולאנשי מקצוע. האתר כתוב בשפה ברורה המתאימה לכל פונה. הוא מסייע לאדם החירש/כבד השמיעה להיות "צרכן נבון" ולפתח כלים לביקורת ולשימוש נכון במידע המוגש לו ובכך לשפר את איכות חייו וחי משפחתו. השותפים להקמת האתר: המכון לקידום החירש בישראל, הג'וינט העולמי, ג'וינט ישראל ועיתון גלובס (ראה עמ' 33-34).

מטרות התכנית

1. להפוך את המחשב והאינטרנט לכלים המאפשרים העצמה, עצמאות ושיפור תפקודם של אנשים חירשים וכבדי שמיעה בחברה הערבית.
2. לאפשר לבוגרים חירשים וכבדי שמיעה לקבל מידע באופן זמין, עדכני, ללא תלות ומחסומים תקשורתיים, חברתיים ותפקודיים.
3. לפתוח ערוצי תקשורת בין אנשים חירשים וכבדי שמיעה, בינם לבין עצמם ובינם לבין החברה הסובבת.

אוכלוסיית היעד

- אנשים חירשים וכבדי שמיעה בחברה הערבית.
- בני משפחותיהם של החירשים.
- אנשי מקצוע בחברה הערבית.

מרכיבי התכנית

- תרגום אתר "סלע" לשפה הערבית ובניית מילון מונחים מתורגמים לערבית.
- פינה בשם "המכון מקשיב לך", הנמצאת באתר, תונגש לשפה הערבית. בכך יינתן מענה לפניות המגיעות מהחברה הערבית.

הפעילות שבוצעה עד כה

הוחל בתרגום האתר לערבית במטרה להשלימו במהלך 2008.

שותפים ומממנים

המכון לקידום החירש וג'וינט ישראל.

שינוי עמדות כלפי אנשים עם נכויות בחברה הערבית בישראל (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

אחד החסמים לשיפור מעמדם של נכים הוא הדעות הקדומות והעמדות כלפיהם בחברה הערבית, הפוגעים באיכות החיים שלהם ומקשים על השתלבותם בחברה. הדבר מקשה גם על פיתוח שירותים ותכניות עבורם, בנוסף לשירותים הפורמליים, שבהם דרושה גם התגייסות של הקהילה. ניסיונות שנעשו בעבר מראים, שניתן לפעול במישור זה בקרב החברה הערבית וכי ישנן תוצאות חיוביות במישורים שונים.

מטרות התכנית

1. ליצור שינוי עמדות של נכים כלפי עצמם (שיפור תדמית והעצמה).
2. ליצור שינוי עמדות של הקהילה ביחס לנכים.

אוכלוסיית היעד

- אוכלוסיית הנכים הערביים.
- בני משפחות הנכים.
- מקבלי החלטות בחברה הערבית.
- כלל האוכלוסייה בחברה הערבית.

מרכיבי התכנית

הקמת פורום לשינוי עמדות - "צוות משימה", המורכב מנציגי נכים וממספר אנשי מקצוע של אנשים מובילים בחברה הערבית מדיסציפלינות שונות: חינוך, עבודה סוציאלית, פרסום, תקשורת, דת, מנהל מתנ"ס, רופא משפחה, מנהל לשכת רווחה, מנהלת בית ספר. הפורום מתכנס מספר פעמים בשנה, מתווה דרכים לפעולה ומתכנן תכניות אופרטיביות.

הפעילות שבוצעה עד כה

הפורום נפגש מספר פעמים וזוהו שלושה קהלים: אנשי דת, אנשי עסקים ואנשי תקשורת כמקדמי שינוי בחברה הערבית.

פעילות עם אנשי דת:

- התקיים יום עיון לאימאמים (אנשי דת מוסלמים), שבו לקחו חלק 150 אנשי דת. התקיימה הכשרה לאימאמים מאזור המשולש, שבה השתתפו 25 איש וכן הכשרה לאימאמים מאזור הצפון, שבה השתתפו 33 איש (ראה פירוט בתכנית הבאה).

פעילות עם אנשי עסקים:

- נערך מפגש של אנשי עסקים מאזור המשולש עם נכים מצליחים לשינוי סטיגמות בקרב אנשי עסקים ולקידום תעסוקת נכים. במפגש לקחו חלק אנשי עסקים, מנהלי בנקים וראשי רשויות מקומיות. המפגש נערך בבאקה אל גרביה, בשיתוף מט"י במשולש. מתוכננים מפגשים דומים באזורים שונים בארץ.

פעילות עם אנשי תקשורת:

- מתוכננים מפגשים עם אנשי תקשורת להעשרת הידע שלהם ולהגברת מודעותם לעולמם של הנכים בחברה הערבית, לצרכים שלהם ולכיווני פעולה אפשריים. זאת, במטרה לקדם שינוי עמדות כלפי הנכים, שיאפשר את שילובם בחברה במישורים שונים: עבודה, לימודים, חיי משפחה, ועוד.

סביב יום הנכה הבינלאומי נערכו אירועים בעמותות הפעילות במסגרת "מסירה" לשינוי עמדות כלפי הנכים ולהעלאת הנושא על סדר היום הציבורי. במסגרת זו, התקיימו אירועים במרכז לחיים עצמאיים לנכים בבאר שבע והדרום, במרכז אל-שיראע לנכים ואמנויות בשפרעם, בקהילה נגישה, בעמותת אל-אמל בסח'נין, בעמותת אלמנארה לקידום העיוורים הערבים בישראל

ובפורום נשים עם מוגבלות במרכז אלטופולה בנצרת. כמו כן, התקיים מפגש רכזים ופעילים של "קהילה נגישה" בחברה הערבית במתנ"ס באקה אל גרביה.

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

פרסומים ודוחות

במהלך השנה ובייחוד סביב אירועים מרכזיים (כגון יום הנכה הבינלאומי, השתלמות האימאמים) מתפרסמות כתבות רבות, בעיקר בעיתונות הכתובה ובאתרי האינטרנט.

שותפים ומממנים

מכון מסאר, משרד הפנים – האגף לעדות דתיות וג'וינט ישראל.

תכנית הכשרה לאנשי דת לקידום מעמד הנכים בחברה הערבית (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

אנשי דת בחברה הערבית הם מעצבי דעת קהל ויש ביכולתם להשפיע על הציבור ככלל ועל קהל המאמינים בפרט. מהלך רתימתם של אנשי הדת כמקדמי שינוי ביחס לנכים בחברה הערבית הוא בעל פוטנציאל השפעה רחב היקף.

מטרות התכנית

1. להציג בפני אנשי הדת את עולם הנכויות בחברה הערבית, על פניו השונים: אתגרים ויכולות.
2. להביא להתגייסותם של אנשי הדת למען שינוי עמדות כלפי הנכים ובני משפחותיהם.
3. לעודד את אנשי דת ליצור פרויקטים למען הנכים בקהילתם.

אוכלוסיית היעד

אנשי דת מוסלמים, נוצרים ודרוזים.

מרכיבי התכנית

ארגון הכשרות אזוריות לאנשי דת (נפרדות לכל דת), הכוללות התייחסות לנושאים הבאים:

- יחס החברה לאדם הנכה.
- יחס האסלאם לסוגיית המוגבלות.
- דוגמאות לנכים מצליחים מהחברה הערבית.
- זכויות ושירותים למען אנשים עם מוגבלות.
- הנגשת מוסדות ציבור ובתים פרטיים לנכה.
- הכשרה במיומנויות לתכנון פרויקטים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התקיים יום עיון ל-150 אימאמים להיכרות עם נושא הנכים, צורכיהם ויחס הדת המוסלמית כלפיהם.
- התקיימו תכניות הכשרה ל-58 אימאמים מאזור המשולש ומאזור נצרת. בעקבות ההכשרה מתחילים האימאמים בדרשות במסגדים לשינוי עמדות כלפי הנכים ובפרויקטים לשיפור מצבם ביישובים. תכניות דומות ייערכו באזורים נוספים בארץ בקרב נוצרים ודרוזים.
- בעקבות שיתוף הפעולה עם האגף לעדות דתיות, יעודד האגף פיתוח שבילי גישה למסגדים עבור הנכים.

הערכה

הפרויקט ילווה במשוב על ההכשרות.

שותפים ומממנים

מכון מסאר- מכון מחקר, תכנון וייעוץ חינוכי; משרד הפנים – האגף לעדות דתיות וג'וינט ישראל.

תיאום בין-מגזרי - שולחנות עגולים (2009-2006)

הרקע לתכנית

נציגי שירותים פורמליים, נציגי עמותות הפועלות למען נכים וכן אנשים נכים ובני משפחתם בחברה הערבית, מצביעים על כך, שאחת הסיבות לאי-מיצוי של זכויות ושירותים קיימים ולא-פיתוח שירותים חסרים, הוא חוסר התיאום בין המגזרים השונים. חוסר תיאום זה נובע לעתים מהיעדר "שולחן עגול" ולעתים מקשיי הידברות או מקונפליקטים בין הארגונים השונים.. התיאום נחוץ ברמה ארצית, אזורית ומקומית.

מטרות התכנית

1. ליצור מסגרת להידברות הדדית ולהחלפת מידע.
2. לזהות כיווני פעולה אפקטיביים.
3. ליצור איגום משאבים.
4. לגייס לגיטימציה ציבורית לעשייה למען הנכים.

אוכלוסיית היעד

- אנשי מקצוע.
- נותני שירותים לנכים ולבני משפחותיהם.
- עמותות של נכים.
- אנשי אקדמיה.

מרכיבי התכנית

- הפעילות תתבצע בשלוש רמות: ברמה ארצית, האזורית והמקומית
- המפגשים מתקיימים לפי אזור גיאוגרפי, לפי מאפיינים או צרכים של תת-קבוצה באוכלוסיית היעד ולפי סוגיות כלליות
- הארגונים המעורבים בפעילות הבין-מגזרית הם: משרדי הממשלה (משרד הרווחה והשירותים החברתיים, הביטוח הלאומי, משרד הבריאות), פורום מנהלי לשכות הרווחה, מרכז השלטון המקומי, ג'וינט, עמותות העוסקות בתחום הנכויות, נציגי נכים ובני משפחותיהם, רכזי קהילה נגישה.

הפעילות שבוצעה עד כה

- עד כה התקיימו ארבעה מפגשי "שולחן עגול" בצפון ושלושה במשולש ובדרום. במפגשים לקחו חלק כ-55 אנשים (משתתפים קבועים בשולחנות).
- התקיים יום עיון למקבלי ההחלטות ולקובעי מדיניות ברשויות המקומיות באזור המשולש, שבו השתתפו כ-70 איש. יום העיון הוקדש לשינוי עמדות ולהנגשת מבניים ציבוריים ביישובים הערביים.
- חברי "שולחן עגול" דרום פועלים לאיגום ולגיוס משאבים להקמת פרויקטים לנכים ברשויות הבדואיות בנגב.
- מתקיים דיאלוג בין עובדים סוציאליים מאזור הצפון ללמידה ולהיכרות עם צרכי הנכים והסוגיות המעסיקות אותם במגעם עם מערכת הרווחה.

שותפים ומממנים

מכון מסאר, שתי"ל דרום, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים וג'וינט ישראל.

6. קבוצות נכים עם צרכים חריפים במיוחד

נכים עם מחלה כרונית וחולים עם נכות (2007 עד 2010)

הרקע לתכנית

בעשור האחרון, עם העלייה בתוחלת החיים והתקדמות הטכנולוגיה הרפואית והשיקומית, אנו עדים למספר רב של נכים שנהיו חולים במחלות כרוניות, כמו גם לחולים כרוניים הסובלים מירידה בתפקודם. דוגמאות בולטות לכך הן חולי דיאליזה, סוכרת, סרטן, ניוון שרירים, מחלות ריאה, פוסט פוליו, ועוד.

19% מקרב בני 18 ומעלה מדווחים על מוגבלות בתפקוד היומיומי שלהם, כתוצאה מנכות או ממחלה כרונית. 10% מהם הם נכים קשים. הדבר מתבטא גם בעלייה במספר מקבלי קצבאות הנכות מהביטוח הלאומי. בהנחה שתופעה זו תתרחב, יש להעמיק בהבנת ההיקף, המאפיינים, ההשלכות על מערכת השירותים וכיווני הפעולה האפשריים. כל זאת, במטרה לשמר ולשפר את תפקודו ובריאותו של האדם הנכה..

מטרות התכנית

1. להעמיק בהבנת היקף התופעה ומשמעותה.
2. לפתח תכניות ושירותים מתאימים לאוכלוסיות היעד.

אוכלוסיית היעד

- נכים מבוגרים שנהיו חולים במחלות כרוניות וחולים מורכבים.
- חולים כרוניים הנעשים מוגבלים בתפקודם היומיומי.
- אנשי מקצוע, מטפלים ובני משפחה של אוכלוסייה זאת.

מרכיבי התכנית

- סקירת הספרות העולמית, ניתוח משני של מידע מסקרים קיימים, מחקרים.
- עריכת קבוצות מיקוד עם הנכים והחולים וכן עם אנשי מקצוע.
- זיהוי התערבויות אפקטיביות למניעת הידרדרות ולשימור התפקוד והבריאות.
- פיתוח תכניות ושירותים עם דגש פסיכו-סוציאלי על הנכה החולה ומשפחתו.

הפעילות שבוצעה עד כה

- התחלה של איסוף ספרות מקצועית ונתונים.
- העמקה בנושא הפוסט-פוליו באמצעות הקמת קבוצת עבודה עם אילן, מרפאות הפוסט-פוליו ב"הדסה" וב"אסף הרופא", משרד הבריאות, מילב"ת, נציגי נכים.
- קיום יום עיון על "בריאות ואיכות חיים בקרב נפגעי פוליו מבוגרים" בשיתוף עם בית החולים "אסף הרופא".

הערכה

הפעילות תלווה בהערכה.

שותפים ומממנים

אילן, בית החולים "הדסה" הר הצופים, בית החולים "אסף הרופא", משרד הבריאות, מילב"ת, נציגי נכים וג'וינט ישראל.

נכים חדשים (2008 עד 2010)

הרקע לתכנית

אוכלוסיית הנכים המבוגרים מורכבת מנכים מלידה ומאנשים שנעשו נכים במהלך החיים - נכים חדשים - כתוצאה ממחלות, מתאונות (דרכים, עבודה, פנאי), מאירועים ביטחוניים. נכים מלידה למדו לתפקד עם נכותם תוך כדי התבגרותם ובהגיעם לגיל מבוגר יש להם את המיומנויות לכך. גם בני משפחתם למדו לחיות ולהתמודד עם הנכות; הקשיים הנלווים לה מוכרים להם.

מצבם של הנכים החדשים, המהווים את רוב הנכים במדינה, שונה. עם הפגיעה, מתהפך עליהם עולמם. הדבר מחייב אותם, בתוך זמן קצר, לבנות זהות חדשה ולהתארגן מחדש בכל הקשור לחייהם, למשפחתם, לסביבת העבודה שלהם ולסביבה החברתית שלהם. לשלב המעבר הזה אין עדיין בארץ תשתית מספקת של שירותים, מבחינת זכויות, תמיכה פסיכו-סוציאלית, ועוד.

מטרות התכנית

1. להעמיק בחקר מצבם ובצורכיהם של הנכים החדשים.
2. לזהות כיווני פעולה אפשריים.
3. לבצע התערבויות ניסיוניות.

אוכלוסיית היעד

- מבוגרים עם מוגבלות החיים בקהילה, שנהיו נכים לאחר מלאת להם 18 שנה.
- משפחות של נכים חדשים.
- אנשי מקצוע ומתנדבים העובדים עם נכים.

מרכיבי התכנית

- סקירת ספרות וניתוח נתונים על מאפייני הנכים החדשים מתוך סקרים קיימים.
- עריכת קבוצות מיקוד עם נכים חדשים ובני משפחה.
- עריכת קבוצות דיון עם אנשי מקצוע ומתנדבים.
- פיתוח התערבויות ניסיוניות.

הפעילות שבוצעה עד כה

- שיחות גישוש עם אנשי מקצוע, נכים ומשפחות.
- איסוף ראשוני של נתונים.

שותפים ומממנים

ג'וינט ישראל.

עולים נכים (2006 עד 2009)

הרקע לתכנית

מספרם של העולים הנכים בישראל מוערך ביותר מ-20 אלף איש. אנשים אלה סובלים ממוגבלות כפולה וזקוקים למענים מיוחדים, כתוצאה מהיותם בו-זמנית גם עולים שאינם בקיאים במערכת השירותים ואינם שולטים היטב בשפה העברית וגם נכים. מחקרים ראשוניים, כתבות עיתונאיות וקבוצות מיקוד שבוצעו על ידי ג'וינט ישראל מעידים על כך, שבעיות הקיימות בקרב עולים ובקרב נכים מתעצמות עוד יותר בקרב אוכלוסיית העולים, שהם גם נכים. ייתכן שקיימים קשיים נוספים, ייחודיים לקבוצה זו, שאיננו מודעים להם. הקשיים שאותרו הם בתחומים: דיור, תעסוקה, בריאות, תקשורת ונגישות למידע ולשירותים (כמו שירותי המוסד לביטוח לאומי, לשכות הרווחה, משרד השיכון, מערכת הבריאות). עולים נכים רבים מציינים, שהם סובלים מתחושות של בדידות ומבודדות. ניתן להתמודד עם תחושות אלה בעזרת קבוצות תמיכה, פעילות חברה ופנאי וקשר יזום עם הקהילה הוותיקה (עם מוגבלות וללא מוגבלות). שיתוף פעולה בין האגף לשילוב עולים והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל ותחום מחקר נכויות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל הוביל לבחינה ראשונית של צרכי אוכלוסייה זאת.

מטרות התכנית

1. לזהות את הצרכים הייחודיים של העולים הנכים, המענים הקיימים והחסרים.
2. לזהות גופים הפועלים לקידום מצבם של העולים הנכים.
3. לבחון אפשרויות לשיתוף פעולה לקידום הנושא.

אוכלוסיית היעד

- עולים מבוגרים (בגילאים 21 עד 65), שהם בעלי מוגבלות פיזית, חושית, נפשית או קוגניטיבית.
- רשויות ממלכתיות ועירוניות, ארגונים התנדבותיים וקרנות המעוניינים לקדם את הנושא.

מרכיבי התכנית

- סקירת ספרות וניתוח משני של מחקרים קיימים.
- עריכת קבוצות מיקוד.
- קיום פגישות עם נציגי ארגונים שהתנסו בסיוע לעולים נכים.

הפעילות שבוצעה עד כה

- סקירת מקורות מידע קיימים.
- קיום קבוצות מיקוד עם עולים נכים.
- ניתוח השוואתי בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית.

פרסומים ודוחות

- אסף שרון ודניז נאון (2002). **ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח משנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).**

שותפים ומממנים

מסד קליטה (שותפות של הממשלה וג'וינט ישראל), אגף שילוב עולים והיחידה לנכויות ושיקום בג'וינט ישראל, תחום מחקר נכויות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

7. תכניות לשעת חירום (2001 עד 2010)

במצבי חירום ביטחוני (מלחמה, חילופי אש) וסביבתי (שיטפון, שרפה, רעידת אדמה) מחריפים הקשיים שבהם נתקלים אנשים עם מוגבלות בחיי היומיום. התמודדות אפקטיבית עם מצבים אלה מחייבת היערכות מוקדמת: אישית, משפחתית, קהילתית ומערכתית ותגבור של המערכת התומכת במצב המשברי. מעטפת המיגון לאדם הנכה צריכה לכלול מיגון פיזי יחד עם מיגון נפשי-חברתי. חוסנם של אנשים עם נכויות במצבי חירום מורכב ממרכיבים אובייקטיביים של ביטחון, כמו גם ממרכיבים סובייקטיביים של תחושת ביטחון.

ההיערכות למלחמת המפרץ בתחילת שנות התשעים (של המאה הקודמת), החרפת העימות עם הפלסטינים, מלחמת לבנון השנייה והעימות בעזה – כל אלה היוו זרז לפיתוח הנושא בישראל. יחידת נכויות ושיקום של הג'וינט החלה דרכה בתחום זה בפיתוח תורתי, בהכשרה ובהפקת חומרי הדרכה לנכים, לבני משפחה, לאנשי מקצוע ולמתנדבים. בהדרגה עברה היחידה להטמעת החומרים הללו בתכניות הקיימות כחלק משגרת היומיום. החל משנת 2007 היחידה מחזקת את התכניות המספקות תשתית קהילתית למצבי חירום ביטחוניים ואישיים גם יחד.

פעילות היחידה מתבצעת במתואם ובמשותף עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, פיקוד העורף, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים, החברה למתנ"סים, רשויות מקומיות וארגוני נכים.

"בחירום מצבנו קשה עוד יותר. המקלטים לא נגישים. קשה להגיע אליהם וקשה להישאר בהם זמן ממושך".

"אנשים חירשים שאין להם ביפר לא יודעים מתי האזעקה מתחילה ומתי היא נגמרת. כשאין למי לפנות זה מאוד מלחיץ".

"עיוורים זקוקים למלווים כדי להתמצא. כאשר פינו אותנו למלונות זה עזר, אבל היה קשה להתמצא".

"זה מחמם את הלב שיש אנשים שמוכנים לארח נכים בבתים שלהם, אבל זה לא פתרון מעשי לאורך זמן. לפעמים הבית של המשפחה לא מותאם לנכים ולפעמים מאבדים את הסבלנות כלפי האדם הנכה כי לא יודעים איך להתנהג".

"במלחמת לבנון היינו יותר מאורגנים מאשר במלחמת המפרץ, אבל עדיין היו מצבים קשים ביותר. אנשים נכים נשארו בדירות לבד או במקלטים ללא שירותים".

"היום יש יותר מודעות לנושא. טוב ששיש מי שדואג, אבל אין לנו ביטחון שאם תפרוץ חלילה וחס שוב מלחמה, הדברים יהיו בסדר".

דברים שאמרו אנשים נכים מהצפון ומשדרות במסגרת הערכה על פעילות החירום ומשובים ממשתתפי התכניות של היחידה לחיזוק התשתית הקהילתית.

הגברת המוכנות של נכים, אנשי מקצוע ומתנדבים להתמודדות עם מצבי חירום (2001 עד 2008)

הרקע לתכנית

השתנות אופיו של העימות הביטחוני בין ישראל לשכנותיה והפגיעות הגוברת של העורף הובילו את היחידה לנכויות ושיקום לקחת חלק בהכנת חומרי הסברה והדרכה לנכים, למתנדבים ולאנשי מקצוע, בשיתוף עם גורמים ממלכתיים. הנחת העבודה הייתה, כי חומרים ותכניות שפותחו למצבי חירום ביטחוניים יעילים גם למצבי חירום בגין אסונות טבע (שרפה, שיטפון וכדומה) ולמצבי חירום אישיים (נפילה, היתקעות ברחוב או בבית בגין היעדרות של מטפל אישי וכדומה).

מטרות התכנית

1. להגביר את מודעות הנכים, הציבור הרחב ואנשי המקצוע לחשיבות ההיערכות המוקדמת למצבי חירום.
2. לצייד את הנכים ואנשי המקצוע בידע ובכלים הדרושים לשם כך.

אוכלוסיית היעד

- אנשים עם נכויות החיים בקהילה.
- בני משפחה.
- חברי ארגוני נכים.
- אנשי מקצוע.
- מתנדבים.

מרכיבי התכנית

- פיתוח ידע תורתי באמצעות אנשים עם נכויות ומומחים בתחומי מצבי חירום, רווחה ונכויות.
- הכשרת קבוצה של אנשי מקצוע ברשויות המקומיות ובארגוני נכים, המהווים מוקד ידע בנושא.
- הפקת חומרי הדרכה והכשרה לאוכלוסיות היעד השונות וביצוע הכשרות והדרכות בנושאי חירום.
- הגברת המודעות לחשיבות הנושא.
- הטמעת תורת היערכות בתכניות הקהילתיות של היחידה לנכויות ושיקום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הופקה והופצה ערכת חירום להדרכת אנשי מקצוע ומתנדבים העובדים עם נכים.
- הופקו והופצו חוברות הדרכה לנכים בשבע שפות: עברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהרית, ספרדית, צרפתית. החוברות דוורו ישירות לבתי הנכים. כמו כן, הופקו קלטות עם חומרי הדרכה לעיוורים.
- בוצעו הכשרות לכ-1,000 אנשי מקצוע ומתנדבים מרשויות מקומיות ומארגוני נכים.
- נערכו ימי עיון להגברת המודעות לנושא.
- נכתבו נוהלי חירום לתכניות השונות של היחידה.

פרסומים ודוחות

- אביטל סנדלר-לף ודנית קמעו. **צפון חזק - מצב הנכים בצפון הארץ במסגרת שיקום הצפון לאחר מלחמת לבנון השנייה (2008)**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ומפר"ש בגליל (בהכנה).

- **התמודדות של אנשים עם נכויות במצבי חירום ביטחוניים וסביבתיים (2004).** משרד הרווחה והשירותים החברתיים – אגף השיקום ובית הספר המרכזי סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.
- **איך להתכונן לשעת חירום? מידע לאנשים עם צרכים מיוחדים (2003).** משרד המשפטים, משרד העבודה והרווחה, המשרד לקליטת עלייה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, פיקוד העורף, המוסד לביטוח לאומי, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום (הופיע בעברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהרית, ספרדית וצרפתית וכן בקלטות לעיוורים).
- **דפנה בן-דוד-רוקני (עורכת).** (2002). **ערכת הדרכה לשעת חירום.** משרד העבודה והרווחה – אגף השיקום ובית הספר המרכזי לעובדים בשירותים חברתיים סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.

שותפים ומממנים

נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות - משרד המשפטים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המשרד לקליטת עלייה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי, פיקוד העורף, רשויות מקומיות, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה, מגבית קנדה וג'וינט ישראל.

מג"ן – מענה גמיש לנכים בחירום (2006 עד 2008)

הרקע לתכנית

כאשר מחריף המצב הביטחוני מחריפים גם הקשיים והצרכים של אוכלוסיות עם מוגבלות. הקושי בולט במיוחד בקרב ילדים, מבוגרים ובני משפחותיהם, ובקרב אלה שאינם מוכרים לרשויות הרווחה. ג'וינט ישראל יזם בניית מנגנון שייתן מענה מהיר ומותאם לצרכיו המיוחדים של הנכה, באמצעות הקצאת תקציב גמיש ושיתוף פעולה עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים ועם מטה מאבק הנכים, המספק את הפתרונות בשטח.

מטרות התכנית

לספק מענה גמיש, מותאם אישית ומהיר ככל האפשר לאוכלוסיית הנכים באזורי העימות בצפון ובדרום, בתחומים שבהם המערכות הממלכתיות והעירוניות לא נותנות מענה שלם בעת חירום ביטחוני.

אוכלוסיית היעד

נכים מבוגרים ובני משפחותיהם הנקלעים למצוקה בגין החירום, שאינם יכולים להתגבר עליה ושהתמשכותה עלולה לגרום להם לנזק משמעותי.

מרכיבי התכנית

- מג"ן מספקת פתרונות גמישים ונקודתיים במצבים ללא מענה הולם. זאת בתיאום מלא עם רשויות הרווחה השונות.
- עיקרון מנחה במג"ן הוא, כי אין להפריד את הנכה ממערכת התמיכה היומיומית שלו – מטפל אישי או משפחה. דווקא בעת חירום יש חשיבות לאי-שבירת המסגרת התומכת היומיומית ולחיזוקה.
- תכנית מג"ן נוצרה אמנם בעקבות מצב החירום, אך הצלחתה הרבה מבהירה את החשיבות במתן מענה אישי וגמיש גם בעת רגיעה.

הפעילות שבוצעה עד כה

בקיץ 2006, בעת מלחמת לבנון השנייה, סייעה תכנית מג"ן ל-6,000 נכים ובני משפחותיהם בתחומים הבאים:

- הקלת מצוקות אישיות: סיוע במזון ובאספקת תרופות, איתור מטפלים במקום אלה שעזבו את האזור, תגבור הסיוע בטיפול בילדים.
- מציאת פתרונות אירוח נגיש לנכים: איתור חדרי מלון נגישים, יצירת מאגר של משפחות מארחות, סיוע כלכלי וסיעודי במקרה של אירוח מתמשך.
- הסעות: ניווד תושבי הצפון למקום מבטחים במרכז הארץ.
- קבוצת תמיכה למשפחות.
- פעילות הפגה ופנאי ותמיכה מורלית.
- נגישות למיגון: סיוע בכניסה למקלטים ולמרחבים מוגנים וביציאה מהם.
- מתנדבים: איגום משאבי ההתנדבות בצפון הארץ.

מאז המלחמה, מסייעת תכנית מג"ן בשיפור התפקוד הבסיסי היומיומי של נכים בצפון ובדרום, שחווים קשיים שהם אינם מצליחים למצוא להם פתרון באמצעות המערכות והארגונים הקיימים, בתחומים כגון:

- הסעות לטיפולים רפואיים במצבי חירום, שבהם אין לאדם הנכה פתרון אחר.
- סיוע ברכישת ציוד עזר חיוני לתפקוד עצמאי.
- סיוע ברכישת ציוד בטיחותי, כגון תאורת חירום. 400 מנורות חולקו באביב 2008 לנכים בשדרות.
- סיוע חד-פעמי בסגירת חוב לצורכי יומיום בסיסיים, כגון מכולת או תשלום עבור חשמל.

הערכה

פעילות מג"ן מתועדת באופן שוטף על ידי הגוף המפעיל אותה. נרשמות כל הפניות ומאפייניהן וסוג הטיפול שניתן להן; נבדקים הצרכים הבלתי מסופקים במטרה להבין מה גורם לאי-מתן המענה; נבדקים כל המענים.

התיעוד והניתוח מסייעים להבין האם הכשל או הפתרון הם נקודתיים וקשורים להתנהלות האדם הנכה מול המערכת או שהם מהווים "באג" מערכתי בהתנהלות של המערכת מול האדם הנכה. בסיום התכנית יופק דוח סיכום.

פרסומים ודוחות

- ד"ר ריטה סבר (2007). **תכנית מג"ן – מענה גמיש לנכים בחירום, יולי-ספטמבר 2006. דוח מחקר.** ג'וינט ישראל, מטה מאבק הנכים, אשלים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה.

שותפים ומממנים

שותפים למג"ן במלחמת לבנון השנייה: מטה מאבק הנכים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי, פיקוד העורף, נציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות - משרד המשפטים, החברה למתנ"סים, עיריית תל אביב-יפו, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה, מגבית קנדה, "אשלים" וג'וינט ישראל.

שותפים למג"ן בשגרה: מטה מאבק הנכים וכן משרד הרווחה והשירותים החברתיים (למעט תכנית הסיוע הישיר), מגבית קנדה וג'וינט ישראל.

מיגון פיזי נגיש לנכים בחירום (2007 עד 2008)

הרקע לתכנית

ביתו של האדם הוא מבצרו, אומר הפתגם. אך לא כך, כאשר מדובר באדם נכה שאין לו מרחב מוגן או מקלט בביתו והוא אינו מסוגל להגיע בזמן סביר למקום מוגן או להישאר בו ככל שנדרש. מלחמת לבנון השנייה והעימות הביטחוני בשדרות ובעוטף עזה המחישו את חומרת מצבם של נכים רבים באזור – כאלה שהחליטו לא לעזוב את המקום וכאלה שיצאו להתאווורות קצרת מועד וחזרו לבתיהם.

היחידה לנכויות ושיקום, בסיוע כספי החירום מאיחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה ובקנדה, עוסקת בנושא המיגון הפיזי במספר היבטים שנועדו הן להעמקת הידע בנושא והן לשיפור נקודתי.

מטרות התכנית

1. להשתלב במאמץ הממלכתי למגן מבני ציבור המשמשים את הנכים.
2. להעמיק את הבנת הצרכים של נכים למיגון פיזי נגיש.
3. להגביר את המודעות של קובעי המדיניות לצרכים אלה.

אוכלוסיית היעד

- נכים הגרים בקהילה ובני משפחותיהם, אנשי מקצוע וספקי שירותים.
- קובעי מדיניות בתחום הרווחה ובתחום המיגון והמוכנות לחירום.

מרכיבי התכנית

- מיגון שני מבני ציבור המשמשים נכים בשדרות.
- עריכת סקר בדירות של נכים על הצרכים שלהם למיגון פיזי נגיש.
- פיתוח ניסיוני של ערכת שירותים לנכים לצורך שהות ממושכת במקלט.

הפעילות שבוצעה עד כה

- **מיגון של מבני ציבור:**
הוחל בתכנון המיגון של שני מבני ציבור המשרתים ביחד למעלה מ-200 נכים בשדרות: מפעל שיקומי רב-נכותי ומרכז קשת – מרכז תרבות פנאי לנכים. התכנית מתבצעת בתיאום עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף הרווחה בעיריית שדרות, פיקוד העורף ועמותת "גוונים".
- **סקר מיגון פיזי נגיש:**
בוצע סקר על המיגון הקיים והנדרש ב-55 דירות של נכים הגרים בצפון. הסקר מספק מידע גם על הצרכים הפסיכו-סוציאליים ומנסה לעמוד על הקשר בין המיגון הפיזי למיגון הנפשי-חברתי. הסקר מתבצע בשיתוף עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף רווחה בצפון, פיקוד העורף, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים ומילב"ת. את הסקר מבצע המרכז הישראלי לנגישות – שק"ל.
- **עמל"ן – ערכת שירותים ניידת למיקלט לנכים:**
אחת התוצאות של הסקר הוא פיתוח ניסיוני של ערכה לשהות ממושכת של נכים במרחב מוגן או במקלט. בעזרת מילב"ת – המרכז הישראלי לאביזרי עזר, בינוי ותחבורה לנכה, פותחה ערכה ניסיונית הכוללת: אוהל מתקפל למתן פרטיות, כיסא מתקפל לרחצה ושירותים, חומרים מתכלים, לחצן מצוקה המחובר למוקד חירום. הערכה תיבחן בעזרת חלק מהנכים שהשתתפו בסקר.

פרסומים ודוחות

- ד"ר אבי רמות, רחל לוי וד"ר ריטה סבר (2008). **סקר מיגון פיזי נגיש לנכים**. המרכז הישראלי לנגישות – שק"ל בשיתוף: ג'וינט ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים, פיקוד העורף, מילב"ת (בהכנה).
- שושנה מאיר-גודלברג ונחמן פלוטניצקי (2008). **עמל"ן – ערכת שירותים ניידת למקלט לנכים**. מילב"ת – המרכז הישראלי לאביזרי עזר, בינוי ותחבורה לנכה בשיתוף: ג'וינט ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – משרד המשפטים, פיקוד העורף (בהכנה).

שותפים ומממנים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, אגפי רווחה ברשויות מקומיות בצפון ובשדרות, פיקוד העורף, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, מילב"ת - המרכז הישראלי לאביזרי עזר, בינוי ותחבורה לנכה, המרכז הישראלי לנגישות – שק"ל, עמותת גוונים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה, מגבית קנדה, ג'וינט ישראל.

חיזוק תשתית השירותים והארגונים הקהילתיים למצבי חירום (2007 עד 2009)

הרקע לתכנית

מצבי החירום הביטחוניים והמלחמה הציפו באופן בולט את צורכי הנכים הגרים בקהילה, אלה המוכרים לרשויות הרווחה ואלה שאינם מוכרים. שני הלקחים המרכזיים שעלו מהתמודדות עם צרכים אלה הם, כי פיתוח תשתיות של שירותים וארגונים חזקים בקהילה הוא מרכיב הכרחי בבניית החוסן לעת חירום וכי כדי שהתשתיות הללו יפעלו ביעילות בעת חירום יש להפעיל אותן בעת שלום. היחידה לנכויות ושיקום בחרה להרחיב ולחזק, בעזרת כספי החירום, שירותים וארגונים שיעילותם וחשיבותם הוכחה בעתות החירום הקודמים.

מטרות התכנית

1. להרחיב את תשתית השירותים הקהילתיים לנכים מבוגרים ובני משפחותיהם והכשרתם למתן מענים בחירום.
2. לחזק ארגונים הפועלים למען נכים והכשרתם לחירום.
3. לפתח ידע תורתי לגבי התמודדות עם נכות בעת חירום.

אוכלוסיית היעד

- נכים מבוגרים ובני משפחותיהם.
- אנשי מקצוע.
- מתנדבים.
- ארגוני נכים הפועלים בקהילה בעת חירום.

מרכיבי התכנית

- הקמת קהילות תומכות חיים עצמאיים לנכים.
- חיזוק המשפחה כגורם תמיכה מרכזי בעת חירום.
- הקמת "קהילות נגישות".
- חיזוק עמותות הפועלות למען נכים בחירום.

הפעילות שבוצעה עד כה

- הוקמו עשר קהילות תומכות חדשות בצפון ובשדרות, בשיתוף עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים והרשויות המקומיות (ראה עמוד 10).
- חוזקו 13 עמותות של נכים למען נכים, בשיתוף אלכ"א ושתי"ל בצפון (ראה עמוד 20).
- הוקמו וחוזקו 20 קהילות נגישות, בשיתוף החברה למתנ"סים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים ורשויות מקומיות (ראה עמוד 30).
- בוצעו פעולות לחיזוק משפחות של נכים באזורי העימות (ראה עמוד 14), בשיתוף עם בית איזי שפירא ומפר"ש בגליל.
- בוצעו פעולות הכשרה והדרכה בכל תכניות היחידה לנכויות ושיקום, לחיזוק המוכנות של הנכים בצפון למצבי חירום.
- נכתב דוח על מצב הנכים בצפון הארץ בעקבות מלחמת לבנון השנייה, במסגרת שיקום הצפון.

פרסומים ודוחות

- דנית קמעו ואביטל סנדלר-לף (2008). **מצבם של הנכים בצפון הארץ בעקבות מלחמת לבנון השנייה**. ג'וינט ישראל - היחידה לנכויות ושיקום ומפר"ש בגליל (בהכנה).

הערכה

חלק מהתכניות משולבות במחקר הערכה ארצי על התכנית, כגון מחקר קהילות תומכות. בחלק נבנה תהליך תיעוד והערכה כמרכיב בניהול השוטף של התכנית. בכל התכניות מופק דוח תקופתי הבודק את הביצוע מול התכנון, עבור התורמים.

שותפים ומממנים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי, פיקוד העורף, רשויות מקומיות, פדרציות יהודיות בארצות הברית וקנדה, עמותת "גוונים", מפר"ש בגליל, אלכ"א, שתי"ל, החברה למתנ"סים, ארגונים המפעילים את פרויקט קהילה תומכת לנכים בצפון ובשדרות: מט"ב, אגודת האחוה למען הקשיש ואנשים עם מוגבלות בנצרת, עמותת ותיקי הגליל, עמותת מרכז היום לגיל הזהב בחצור, חברת תיגבור, חברת עמל סיעודית, ג'וינט ישראל.

8. הכשרה, השתלמויות וכנסים (2006 עד 2008)

פיתוח יכולות מקצועיות מתבצע באמצעות תכניות הכשרה, השתלמויות וכנסים מקצועיים.

הכשרה

רוב תכניות היחידה כוללות מרכיבים של פיתוח יכולת מקצועית, ניהולית או מנהיגותית בקרב הנכים. חלק מההכשרות מבוססות על ידע קיים והן מותאמות לצורכי הנכים וחלקן חדשניות ופותחו לראשונה במסגרת תכניות היחידה. יש הכשרות המתבצעות במשולב עם משתלמים ללא מוגבלות ויש כאלה המיועדות רק לאנשים עם מוגבלות.

בכל ההכשרות ניתנת תשומת לב מיוחדת להנגשה רב-נכותית של תהליך הלמידה וההכשרה, הכנת החומרים והנגישות הפיזית למקום הלימוד. בתכנון ההכשרות ובהוצאתן לפועל מעורבים אנשים עם נכויות, גופים עם ניסיון בהכשרה וארגונים הקרובים לעולם התוכן הרלוונטי להכשרה.

להלן פירוט ההכשרות המרכזיות שבוצעו במסגרת היחידה לנכויות ושיקום:

- הכשרת מנהיגות נכים במסגרת תכניות "אל-עד" ו"אלעד".
- הכשרה של פעילים ומתנדבים בעמותות.
- הכשרה למנהלים, לשותפים, למפעילים ולאנשי צוות בקהילות התומכות.
- הכשרה לצוותים ולמתנדבים של "מרכזים לחיים עצמאיים".
- הכשרה לפעילי "קהילה נגישה".
- הכשרה לאנשי דת בחברה הערבית.
- הכשרה למגשרים בסכסוכים הקשורים למוגבלות.
- הכשרה של אנשי מקצוע ומתנדבים בחירום.

כנסים

הכנסים המרכזיים שבוצעו במסגרת היחידה:

- "שולחנות עגולים" לקידום מעמדם ומצבם של הנכים בדרום הארץ.
- עמ"י – עכו מתמודדת יחדיו. היערכות לשעת חירום למתן מענה לאנשים עם מוגבלות ובני משפחותיהם, תוך כדי תיאום בין-מערכתי.
- אנשים עם צרכים מיוחדים בעיני האסלאם.
- שינוי עמדות להנגשת מבנים ציבוריים ביישובים ערביים.
- בריאות ואיכות חיים בקרב נפגעי פוליו מבוגרים.
- חיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות בקהילה: מקומה של המשפחה.

9. פעילות תיעוד, הערכה ופרסומים בתחום הנכויות (2000 עד 2008)

כללי

היחידה לנכויות ושיקום מתמקדת בפיתוח מודלים חדשניים של שירותים ובקידום מהלכים ותכניות המובילים לשינוי תפיסתי ולפיתוח תורת. תיעוד, הערכה ומחקר מהווים חלק בלתי נפרד מפעילות היחידה. תרומתם מתבטאת בזיהוי צרכים ללא מענה; במידע ובמשוב להבטחת יישום אפקטיבי של תכניות בשלבי הפיתוח; בבחינת השגת המטרות בפועל מול התכנון; בתיעוד הדרוש לפיתוח הידע התורתי ובהפקת דוחות ותוצרים נוספים להפצה רחבה של התכניות.

מטרות

1. להבטיח ביצוע איכותי ויעיל של התכניות.
2. לאפשר הפצה רחבה של הידע התורתי.

אוכלוסיית היעד

- מנהלי התכניות.
- ועדות ההיגוי המלוות את התכניות.
- קובעי מדיניות.
- אנשי מקצוע ואקדמיה.
- הציבור הרחב.

מרכיבי התכנית

- סקירת ספרות.
- עיבודים וניתוחים המתבססים על בסיסי מידע קיימים (כגון מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי).
- הערכה של תכניות הכשרה.
- מחקר הערכה מעצב לליווי מודלים חדשניים.
- מחקר כמותי עם דגש על היקף השימוש בשירותים, בתכניות או בחומרים.
- מחקר איכותני עם דגש על שינויים תפיסתיים ונקודות מבט ייחודיות, דוגמת תכניות "עמית לעמית".
- תיעוד שוטף של הפעילות ושל הידע התורתי בפרוטוקולים של ישיבות.
- פעילת התיעוד מתבצעת באופן שוטף על ידי צוותי ההפעלה של התכניות.
- פעילות ההערכה והמחקר מתבצעת על ידי גורמי מחקר חיצוניים.

שותפים ומבצעים

שותפים לפרויקטים השונים: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, המוסד לביטוח לאומי, מכון מסאר למחקר ולייעוץ חינוכי, אוניברסיטת חיפה – הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת בר אילן, אוניברסיטת תל אביב וחוקרים שונים.

פרסומים שהופקו במסגרת היחידה

1. דוחות הערכה

- חיה באהר-אמזלג וד"ר חגית הכהן-וולף (2008). **התכנית לקידום הגישור בסכסוכים הקשורים לעולם המוגבלות: דוח הערכה מסכם**. הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי והיחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל (יופיע בקרוב).
- חיה באהר-אמזלג וחגית הכהן-וולף (2008). **"מודל הצלחה" סטודנטים/בוגרים חירשים וכבדי שמיעה למען ילדים חירשים וכבדי שמיעה**. המכון לקידום החירש בישראל בשיתוף היחידה לנכויות ושיקום, ג'וינט ישראל - דוח הערכה מתווה - ייעוץ, הערכה ומיין (יופיע בקרוב).
- ד"ר סידני אנגלברג (2008). **מחקר הערכה על המרכז לחיים עצמאיים בירושלים**. המוסד לביטוח לאומי, הקרן למפעלים מיוחדים (בביצוע).
- ד"ר ריטה סבר (2007). **תכנית מג"ן - מענה גמיש לנכים בחירום, יולי-ספטמבר 2006**. דוח מחקר. ג'וינט ישראל, מטה מאבק הנכים, אשלים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה.
- אליאב ברמן ונורית שטרסברג (2006). **תחנות מידע וייעוץ לעיוורים וכבדי ראייה - מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. במימון הקרן למפעלים מיוחדים, המוסד לביטוח לאומי.
- איילת ברג-ורמן (2005). **הערכת שלב הפיתוח של מודל קהילה תומכת לנכים בירושלים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- אליאב ברמן ודניז נאון (2004). **בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה: תרומת עמותת על"ה במשך הלימודים ומעקב אחר השתלבותם בתעסוקה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- חיה באהר-אמזלג וחגית וולף-הכהן (2003-2005). **קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות - דוחות הערכה לכל שלבי התכנית**. "מתווה" (דוחות פנימיים).
- טלי צ'פולסקי וטלי בן-יהודה (2004). **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב א (פנימי)**.
- טלי צ'פולסקי וטלי בן-יהודה (2005). **הערכת תכנית "קהילה נגישה", שלב ב (פנימי, בהכנה)**.

2. סקרים ועיבודים משניים

- נורית שטרסברג וגלית איתן-ריבליס (2005). **נשים עם מוגבלות בישראל: ממצאים נבחרים מניתוח משנה של נתוני סקרים ארציים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- סקר למיפוי המצב התעסוקתי של אנשים חירשים וכבדי שמיעה, בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה והשכלה מקצועית על-תיכונית - דוח סיכום ממצאים (2003). שלגם יועצים בע"מ.
- אביטל סנדלר-לף ודניז נאון (2000, 2003). **עובדות ומספרים - ריכוז נתונים על אנשים עם נכויות בישראל**. ג'וינט ישראל ומאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- אסף שרון ודניז נאון (2002). **ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח משנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי**. מאיירס-ג'וינט מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).

3. פרסומים אחרים

א. מערך תומך חיים עצמאיים בקהילה (מעצ"ם)

- רותית גולדינר ותמרה ברנע (2008). **מדריך לתכנון, הקמה והפעלה של קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים**. ג'וינט ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי.
- ד"ר אבי גריפל ועינת שטיין (2007). **מחקר הערכה על תכנית קהילה תומכת חיים עצמאיים לנכים (דוח ביניים פנימי)**.
- ד"ר דבורית גלעד (2007). **חיים עצמאיים של אנשים עם נכויות בקהילה: מקומה של המשפחה**. אוניברסיטת חיפה וג'וינט ישראל.
- ניר גזית ויהודית קינג (2004). **מעצ"ם - מערך תומך חיים עצמאיים של נכים פיזיים בקהילה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).

ב. אנשי מקצוע נכים הפועלים למען קהילתם ("עמית לעמית") ופיתוח מנהיגות מקצועית של נכים

- אביטל סנדלר-לף. "עמית לעמית: אנשי מקצוע עם מוגבלות העובדים ומתנדבים בקרב קהילתם". מתוך: **נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21** (2007). עורכים: דינה פלדמן, יעל דניאלי-להב ושמואל חיימוביץ. משרד המשפטים. עמ' 374-367.
- ירונה בן-שלום ואורנה לשם (2005). "תורת הנגשת תהליכי הכשרות והדרכות: הלכה למעשה". ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ואלכ"א. מתוך: **נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21** (2007). עורכים: דינה פלדמן, יעל דניאלי-להב ושמואל חיימוביץ. משרד המשפטים. עמ' 995-1012.
- תמרה ברנע (עורכת) (2005). **קידום הגישור בקרב אנשים עם מוגבלות, קובץ הרצאות שנישאו בתכנית התמחות בגישור ומוגבלות (ספטמבר-נובמבר 2004)**. היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- תמרה ברנע (עורכת) (2005). **הממשק שבין גישור ומוגבלות - מסד ידע לפיתוח התחום בישראל**. היחידה לנכויות ושיקום - ג'וינט ישראל, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים - משרד המשפטים, הקרן למפעלים מיוחדים - המוסד לביטוח לאומי, ארגון "בזכות".
- חיה באהר-אמזלג, בטי סבו וחגית הכהן-וולף (2005). **מדריך "זה עובד" למעסיקים ולמנהלי משאבי אנוש לשילוב של עובדים עם מוגבלות במגזר העסקי**. "מתווה" בשיתוף ג'וינט ישראל ו"מתן".
- מירית אליהו, לינוי מזור וגל רוקניאן (2003). **הדרך שלנו - זהות ומעברים בחיי האדם החירש וכבד השמיעה**. המכון לקידום החירש בישראל וג'וינט ישראל.
- נילי ברויאר ונעמה לרנר (2003). **שאלה של גישה**. נייר עמדה על הנגשת שירותי בריאות לנשים עם מוגבלות בישראל. פורום הנשים והמרכז לקידום מעמד האישה על שם רות ועמנואל רקמן, אוניברסיטת בר אילן.
- **מערכי שיעור לבוגרים** (2002). המכון לקידום החירש.
- לי לי-און ואלישבע הכהן (2002). **גישור ויישוב סכסוכים בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות, סקירת ספרות על הניסיון הבינלאומי**. המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים.
- **גישור ללא הגבלה** (2002). "בהסכמה", המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים, משרד המשפטים, עמ' 9-7.
- תחנות מידע ואיתור לאנשים עם קשיי ראייה - **עלוני מידע לקהל הרחב בעברית, ברוסית ובערבית**.

ג. נגישות

- עלונים ודפי מידע של "קהילה נגישה" ביישובים השונים (בעברית ובערבית).
- מרכז זוסמן להדרכה ולתיירות מונגשת לנכים - עלוני מידע וקלטת למרכז המבקרים.

ד. קידום מעמד הנכים בפריפריה ומצבם

קידום מעמד הנכים בצפון הארץ

- אביטל סנדלר-לף ודנית קמעו (2008). **צפון חזק - מצב הנכים בצפון הארץ במסגרת שיקום הצפון לאחר מלחמת לבנון השנייה**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום ומפר"ש בגליל (בהכנה).

קידום מעמד הנכים בדרום הארץ

- ירונה בן-שלום, יפעת שחק ותמרה ברנע (2007). **עם הפנים לדרום - קידום מעמדם של אנשים עם נכויות בדרום הארץ**. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום.

קידום מעמד הנכים בחברה הערבית

- אביטל סנדלר-לף ויפעת שחק (2005). הנכים בחברה הערבית בישראל: הזדמנות לשינוי חברתי. ג'וינט ישראל, היחידה לנכויות ושיקום (בעברית, בערבית ובאנגלית).
- נורית שטרסברג (2005). סקירת ספרות על מוגבלות בחברה הערבית בישראל, מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (דוח פנימי).
- רות אפרתי (2005). סקירת השירותים לנכים במגזר הערבי, מכון הנרייטה סאלד (דוח פנימי).
- נאיף אבו-שרקיה ומאג'ד אגבריה (2005). צרכים, עמדות ותפיסות של נכים בני 21+ ובני משפחתם בחברה הערבית, ממצאים מקבוצות מיקוד. "אל-ריאדה" (דוח פנימי).
- אמין פארס (2005). הנכים בחברה הערבית – מנקודת מבט נותני השירות. "איקונומיק אנליסיס" (דוח פנימי).
- ד"ר חאלד אבו-עסבה ואמירה קראקרה (2005). מיפוי וניתוח פרויקטים בתחום שיקום נכים בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. מכון מסאר (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף (2005). "קהילה נגישה" בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, החברה למתנ"סים (דוח פנימי).
- ראויה לוסייה ואביטל סנדלר-לף (2005). "עמית לעמית" - אנשי מקצוע נכים פועלים למען קהילתם. ג'וינט ישראל (דוח פנימי).
- חוברות, דפי מידע ועלונים בערבית (ראה עמוד 43).

עולים נכים

- אסף שרון ודניז נאון (2002). ממצאים על השוואה בין עולים לוותיקים מקבלי קצבת נכות כללית. ניתוח משנה לסקר מקבלי קצבאות נכות של המוסד לביטוח לאומי. מאיירס-ג'וינט מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי (דוח פנימי).

ה. תכניות לשעת חירום

- ד"ר אבי רמות, רחל לוי וד"ר ריטה סבר (2008). סקר מיגון פיזי נגיש לנכים. המרכז הישראלי לנגישות – שק"ל בשיתוף ג'וינט ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, פיקוד העורף, מילב"ת (בהכנה).
- שושנה מאיר-גודלברג, נחמן פלוטניצקי (2008). עמל"ן – ערכת שירותים ניידת למקלט לנכים. מילב"ת – המרכז הישראלי לאביזרי עזר, בינוי ותחבורה לנכה בשיתוף: ג'וינט ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, פיקוד העורף (בהכנה).
- ד"ר ריטה סבר (2007). תכנית מג"ן – מענה גמיש לנכים בחירום, יולי-ספטמבר 2006. דוח מחקר. ג'וינט ישראל, מטה מאבק הנכים, אשלים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, איחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה.
- איך להתכונן לשעת חירום? מידע לאנשים עם צרכים מיוחדים (2003). משרד המשפטים, משרד העבודה והרווחה, המשרד לקליטת עלייה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, פיקוד העורף, המוסד לביטוח לאומי, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום (הופיע בשפות: עברית, אנגלית, ערבית, רוסית, אמהרית, ספרדית וצרפתית וכן בקלטות לעיוורים).
- דפנה בן-דוד-רוקני (עורכת). (2002). ערכת הדרכה לשעת חירום. משרד העבודה והרווחה – אגף השיקום ובית הספר המרכזי לעובדים בשירותים חברתיים סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.
- התמודדות של אנשים עם נכויות במצבי חירום ביטחוניים וסביבתיים (2004). משרד הרווחה והשירותים החברתיים – אגף השיקום ובית הספר המרכזי סניף ירושלים, ג'וינט ישראל – היחידה לנכויות ושיקום.

ו. כללי

- היחידה לנכויות ושיקום, דו"ח פעילות 2005. ג'וינט ישראל (עברית ואנגלית).
- תמרה ברנע. (1999). נכויות ושיקום בג'וינט ישראל: היסטוריה, תמונת מצב בהווה וכיווני פעולה בעתיד (דוח פנימי).

10. צוות היחידה לנכויות ושיקום

barnea@jdc.org.il	טל' 02-6557292	תמרה ברנע, מנהלת היחידה לנכויות ושיקום
avitals@jdc.org.il	טל' 02-6557236	אביטל סנדלר-לף, ראש תחום חיים עצמאיים
ronitg@jdc.org.il	טל' 02-6557572	רונית גולדינר, ראש תחום קהילות תומכות לנכים
soaaudd@jdc.org.il	טל' 050-8996043	סועאד דיאב, מנהלת תכניות
yiffats@jdc.org.il	טל' 02-6557547	יפעת שחק, מנהלת תכניות
shuliba@jdc.org.il	טל' 050-6623647	שולי בר-שי, מרכזת קהילות תומכות לנכים בצפון
meytald@jdc.org.il	טל' 02-6557200	מיטל דהן, עוזרת אדמיניסטרטיבית

- בביצוע מהלכים מרכזיים של היחידה מהתקופה 2006-2008 היו מעורבות גם:
- יחידה בן-שלום, עד 2006 כמנהלת תכניות ביחידה לנכויות ושיקום. משנת 2007 כמנהלת שותפה בשתי"ל דרום.
 - יעל ענתבי, יועצת ארגונית בתכנית "עם הפנים לדרום", 2007-2008.
 - דנית קמעו, מנהלת מפר"ש בגליל (חברה לתועלת הציבור), מתאמת פעילות שיקום הצפון של היחידה.

כתובת היחידה:
היחידה לנכויות ושיקום
ג'וינט ישראל
ת"ד 3489
ירושלים 91034
טל': 02-6557200
פקס': 02-5670702
דוא"ל: meytald@jdc.org.il

אתר הג'וינט: www.jdc.org.il
אתר היחידה (בעברית ובאנגלית): www.jdc.org.il/disability